55

Cartea de pe noptieri

Carlo Frabetti

CARTEA IAD

Humanitas

CARLO FRABETTI

CARTEA IAD

„Sunt un om singur, un singur iad”.

SALVATORE QUASIMODO

▫ Cântul întâi ▫

Pe drumu-acestei vieți, la jumătate, într-o prea sumbră bibliotecă m-am trezit, un hău ce-n chip de vizuină preschimbat e.

„Păcatul e osânda cui a păcătuit”, zise bibliotecarul, un drac ursuz cu limba neagră și glasul scârtâit.

„Prin cărțile acestea destinul tău confuz de-o veșnicie zace și-un lung, amar periplu ai dinainte, pe un drum difuz ce va să descâlcești spre-ndepărtatul far ce-i țintă sau obârșie. Fost-au al tău păcat chiar cărțile: ele să-ți fie beznă și ele felinar”.

La fel ca și terțina asta m-am trezit înlănțuit chiar de limbaj și impostura lui, și-n necuprinsul său palat stau surghiunit...

▫ Catalogul imposibil ▫

Nu m-a surprins că iadul era o bibliotecă.

Să ai acces la cuvinte și nu la ceea ce desemnează ele este cea mai rafinată versiune a chinurilor lui Tantal.

— Poți să-mi ceri orice carte, îmi spuse bibliotecarul, un drac plumburiu cu ochi melancolici.

— Și dacă n-o ai?

— Le am pe toate, replică el cu orgoliu (satanic, firește).

— Ai, de exemplu, Paradisul pierdut în dialect boloniez? Sau catalogul tuturor cărților în care apare cuvântul „clepsidră”?

— Cărțile pe care nu le am în fapt îmi stă în putere să le am. Pot să-l traduc pe Milton în bolonieză și să confecționez catalogul ăla în câteva secunde.

— Și dacă-ți cer o carte pe care n-o ai și nici nu ești în stare s-o faci? am insistat.

— Asta-i cu neputință.

— Să punem cazul că se-ntâmplă.

— În cazul ăla, ai deveni liber, zise demonul cu o moacă ce se dorea a fi un zâmbet. Însă dacă te gândești la o carte infinită, nu te sfătuiesc să o și ceri: deși sunt extrem de rapid, tot ar dura o veșnicie să o fabric, iar între timp n-ai avea voie să-mi ceri alta.

— Mă gândeam la un catalog... După cum știi, există cărți autoreferențiale, adică, cele care fac referire chiar la ele. De exemplu, în Quijote se vorbește despre don Quijote, iar în Divina Comedie Dante pomenește de gestația poemului său. Ca să nu mai vorbim despre numeroasele cărți care au câte un prolog în legătură cu propriul lor conținut...

— Vrei un catalog al tuturor cărților autoreferențiale? E ca și făcut.

— Dimpotrivă: vreau un catalog al tuturor cărților ne-autoreferențiale.

— Ei bine, o să fie destul de mare, dar n-o să zăbovesc prea mult, mă asigură bibliotecarul și dispăru cu un scrâșnet surd.

La scurt timp după aceea se întoarse cu un volum enorm, de dimensiunile unui dulap, pe a cărui copertă stătea scris cu litere gotice mari:

„Catalogul Cărților Ne-Autorefefereritiale”.

— Poftim. Vrei să verifici dacă sunt toate? întrebă dracul cu un zâmbet mucalit.

— Catalogul se află acolo? întrebai la rândul meu.

— Ce vrei să spui?

— Te-ntreb dacă însuși Catalogul Cărților Ne-Autoreferențiale (C. C. N. A. – esența acestei cazne nesărate) figurează între paginile sale.

— Nu, răspunse bibliotecarul cu o expresie de surprindere.

— In cazul ăsta, catalogul tău este o carte ne-autoreferențială, deoarece nu pomenește despre sine.

— Așa e, admise dracul.

— Dar întrucât e o carte ne-autoreferențială, ar trebui să fie inclusă în C. C. N. A. Catalogul tău e incomplet.

— E-adevărat. Dar nu te bucura prea devreme: nu scrie nicăieri că trebuie s-o nimeresc din prima, zise bibliotecarul dând filele uriașei cărți cu o viteză amețitoare și operând o corectură fulgerătoare cu o pană de colibri pe care o scoase din manșeta sa amplă și pe care o muie în propria salivă. Voilâ: acum catalogul e complet.

— Trebuie să înțeleg că ai adăugat la listă chiar C. C. N. A.?

— Așa e. Poți să verifici dacă vrei.

— Nu e nevoie, te cred... Dar în cazul acesta, în catalog figurează acum o trimitere la el însuși si, în consecință, devine autoreferențial, căci altfel nu ar fi trebuit să se afle în C. C. N. A., deci catalogul tău e greșit.

— Ai dreptate, șterg imediat... începu să spună dracul, dar fraza i se întrerupse transformându-se într-un icnet de frustrare, în timp ce catalogul imposibil se risipea lăsând în locul lui un dreptunghi întunecat, lăcașul unei uși.

▫ *Fișierul perfect* ▫

Nu m-a surprins că iadul era o bibliotecă.

Să urci piatra ignoranței pe un munte de cărți, fără să ajungi niciodată în vârful cunoașterii reprezintă cea mai rafinată versiune a chinurilor lui Sisif.

— Biblioteca e imensă, așa cum poți vedea, zise dracul, și crește fără încetare; dar are un mic defect: îi lipsește

fișierul. Sarcina ta e să-l faci.

— Asta-i treaba bibliotecarului, am obiectat.

— Firește. Și doar bibliotecarul poate să iasă de aici, de aceea, dacă vrei să-ți recâștigi libertatea, trebuie să îi preiei funcția. Mai bine zis, trebuie să o îndeplinești întru totul. Va trebui să faci fișe precise și amănunțite despre toate cărțile, și cât mai complete posibil.

— Apar mii de cărți în fiecare săptămână, am protestat. Oricât de iute as face fișele, după fiecare m-aș afla și mai departe de țintă.

— Presupui că producția de cărți nu se va încheia niciodată. Și nici cea a oamenilor. Ceea ce este neverosimil din toate punctele de vedere.

Cel mai probabil ar fi să-ți termini sarcina cam în câteva milenii. Evident, dacă te ocupi de ea cu sârguință și râvnă.

Ultimele cuvinte au ajuns la mine distorsionate de efectul Doppler, fiindcă, pe când le pronunța, dracul se îndepărta cu mare viteză pe un coridor prelung al uriașei biblioteci.

După un timp l-am chemat și a apărut imediat lângă mine cu un trosnet electric.

— Încă nu* te-ai pus pe treabă? mă întrebă văzând că nici nu mă clintisem din loc.

— Dimpotrivă, am și terminat-o.

— Sper să nu te superi dacă pun la îndoială lucrul acesta, mă ironiza. Sau poate vorbea serios, fiindcă pe fața lui nu se citea decât aceeași melancolie.

— Nu numai că am fișat toate cărțile care se află acum în bibliotecă, am afirmat, dar am pus la punct și un mecanism care le va fișa automat și instantaneu pe toate cele care vor intra.

— Fascinant, zise neclintit. Și unde se află?

— Este un mecanism conceptual și l-am inventat amândoi. Tu mi-ai dat soluția.

— În ce fel?

— Atunci când mi-ai spus că trebuie să fac fișe precise și amănunțite, cât mai complete posibil. Evident, m-am gândit că nu te-ai fi mulțumit cu simpla consemnare a titlului, autorului, editurii, datei de apariție și a celorlalte date tehnice.

— Evident.

— M-am gândit că fișele ar trebui să dea seamă de conținutul fiecărei cărți. Cel puțin un rezumat al subiectului, îmi spuneam. Insă pe dată am realizat greșeala, deoarece rezumarea înseamnă bagatelizare sau trădare, iar un bibliotecar atât de riguros ca tine nu ar fi acceptat niciodată fișe ieftine sau trădătoare.

— Poți să fii sigur de asta.

— Și atunci mi-am adus aminte de ultimele tale cuvinte în legătură cu fisele: cât mai complete posibil. Ei bine, care este fisa cea mai completă posibil a unei cărți? O fisă în care să nu figureze întreaga carte ar putea să fie mai completă și, în consecință, nu ar îndeplini cerința de a fi cea mai completă posibil. Așa că iată fișierul pe care l-ai vrut, am conchis arătând cu un gest larg spre rafturile interminabile. Fiecare carte este propria sa fisă, cea mai precisă și cea mai amănunțită, singura cu adevărat completă.

— Merdre *, mormăi bibliotecarul în timp ce cărțile începeau să coboare de la locul lor și să se așeze una peste alta formând o piramidă în trepte, un turn Babei de urcat la cer.

* Dracul exclamă în franceză, dar cu o trimitere intertextuală mai „decentă”, Merdre (Rahrat) ca în Ubu

rege al lui Alfred Jarry, în loc de Merde – (n. t.).

▫ *Biblioteca Universală* ▫

Nu m-a surprins că iadul era o bibliotecă.

Să vezi transformat în cuvinte tot ceea ce atingi mi se pare cea mai rafinată versiune a chinurilor lui Midas.

— Biblioteca e imensă, după cum vezi, zise dracul, dar nu conține toate cărțile. Sarcina ta va fi să o completezi.

— Și cum crezi că o să fac asta?

— Aici este o fereastră care îți va permite să te uiți la principalele arhive și biblioteci ale lumii, răspunse arătându-mi un computer vechi care se afla pe o masă de lemn, alături de un vraf enorm de foi albe de hârtie.

— Ce mai vechitură, am comentat cu deznădejde. Nici măcar n-are imprimantă.

— Nu avea, preciza bibliotecarul, dar acum are una.

— Unde e? am întrebat privind în jur.

— Tocmai tu mă-ntrebi? Imprimanta... ești tu, răspunse scoțând din mânecă o călimară de cristal și o pană de gâscă. Scuipă în călimară ca să o umple cu tuș negru și mi-o întinse cu un zâmbet.

— Nu-ți irosi saliva, pentru că eu nu am de gând să-mi irosesc timpul cu o sarcină imposibilă, am spus încrucișându-mi brațele.

— Mă tem că nu vei putea ieși din bibliotecă până când n-o îndeplinești, mă avertiză dracul.

— În fiecare săptămână se publică mii de cărti, am protestat. Oricât de repede aș copia (și caligrafia nu e punctul meu forte), aș fi mereu tot mai departe de obiectiv. Sarcina pe care vrei să mi-o dai este nerealizabilă și, dacă tot n-am cum s-o termin vreodată, mi-e totuna dacă nici n-o încep.

— Presupui că producția de cărți nu se va încheia niciodată. Nici cea a oamenilor.

— Omenirea ar putea să dăinuiască etern, am argumentat, deși fără multă convingere.

— Chiar și în cazul neverosimil în care așa ar sta lucrurile, producția de cărți ar avea o limită.

— Ce limită?

— Cu aproximativ o sută de caractere (litere, numere, semne de punctuație etcetera) se poate scrie orice text. Asta înseamnă că se-poate începe o carte doar în o sută de feluri diferite (practic, în mult mai puține, fiindcă nici un text nu începe, de exemplu, cu o virgulă). Fiecare dintre aceste o sută de începuturi posibile se poate continua, la rândul său, în o sută de feluri, deoarece al doilea caracter poate să fie oricare dintre cele disponibile. Avem, așadar, 100x100=10000 de posibile perechi de caractere, fiecare dintre ele poate la rândul ei să continue într-o sută de feluri, și așa mai departe. Numărul de combinări (variații cu repetiție, ca să ne exprimăm corect) cu „n" caractere este, astfel, 100x100x100... cu factorul repetat de „n" ori, adică, 100n. Considerând că de obicei cărțile nu au mai mult de cinci sute de pagini cu câte 2000 de caractere pe fiecare, adică, un milion de caractere în total, numărul de cărți posibile, mărimea Bibliotecii Universale, este de ordinul 100 ridicat la puterea 1000000, adică, un unu urmat de două milioane de zerouri. Un număr mare, fără îndoială, dar nu infinit, răspunse dracul.

— Pe lângă el, numărul de atomi din universul cunoscut este nesemnificativ, am comentat.

Atât de nesemnificativ încât nici pe departe nu-l putem concepe măcar.

— Sigur, însă nu-ți face griji: chiar dacă omenirea ar fi veșnică, imensa majoritate a cărților teoretic posibile nu va

fi niciodată scrisă, deoarece ar fi absurde, repetitive sau banale. Si, în plus, chiar ai una gata făcută înainte de a începe.

— Ah, da? Care?

— Cartea albă. Unul dintre caractere (sau ne-caracterul, dacă preferi, însă la fel de important ca și celelalte, punctul zero al scriiturii) este spațiul. Iar o posibilitate în cadrul Bibliotecii Universale este cartea cu un milion de spații, adică albumul, cartea (în) alb (ă). Și ca să o faci nu trebuie să scrii nici un rând, zise dracul cu clipire complice din ochi.

— Ce ușurare.

— Nu te mai reții. Ai mult de lucru, conchise bibliotecarul și dispăru prin implozie.

L-am chemat destul de curând și a reapărut imediat lângă mine cu o explozie surdă.

— Încă nu te-ai apucat de treabă? comentă el văzând neatins teancul uriaș de hârtii albe.

— Dimpotrivă, am și terminat-o.

— Nici măcar nu te-ai atins de hârtie... Rectific: lipsesc trei file, zise după ce mai aruncă o privire spre teanc.

— Am avut nevoie de ele ca să îmi scriu permisul de ieșire.

— Ah, da? Și în ce termeni, mă rog?

— În cei pe care chiar tu mi i-ai sugerat aducând în discuție o Bibliotecă Universală cu tomuri de cinci sute de pagini. Deși se află în minoritate, există multe cărți de dimensiuni mai mari care, evident, ar fi împărțite în două sau mai multe volume. La urma urmei, modelul tău de Bibliotecă Universală admite posibilitatea împărțirii unei opere în mai multe volume.

— Bineînțeles.

— Atunci, de ce tomuri de cinci sute de pagini? Ar fi prea voluminoase și greu de umblat cu ele, mai ales cu filele astea groase din hârtie velină excelentă pe care mi le-ai pus la dispoziție.

— Ce propui, la urma urmei?

— La început m-am gândit la volume de câte o sută de pagini...

— Păi asta ar obliga la împărțirea aproape tuturor operelor în mai multe tomuri, obiectă bibliotecarul. Cărțile au mai mult de o sută de pagini în marea lor majoritate.

— Fără îndoială. Dar dacă se pot împărți în mai multe volume unele cărți, atunci pot fi împărțite aproape toate. Sau toate.

— Toate nu. Din fericire pentru bieții cititori, există destule sub o sută de pagini.

— Da, sigur, însă nu cu mai puțin de o pagină. Și m-am gândit că o bibliotecă ce ar conține toate paginile posibile ar merita, pe deplin, titlul de Bibliotecă Universală. Astfel că dacă as realiza toate paginile posibile, aș vedea îndeplinită sarcina pe care mi-ai dat-o.

— E-adevărat, admise dracul. Ți-ai simplificat în mod remarcabil munca, însă oricum nu te invidiez. Numărul de pagini diferite care se pot realiza cu o sută de caractere este de ordinul 100 la puterea 2000. Adică, un unu urmat de patru mii de zerouri.

— Te gândești la pagini cu 2000 de caractere.

Dar nu trebuie să mă limitez la acest format, i-am semnalat.

— Și la ce tip de pagini te gândești tu? întrebă dracul bănuitor.

— La astea, i-am răspuns întinzându-i un teanc de dreptunghiuri mici de hârtie velină. Pe aversul fiecărui

dreptunghi se afla o literă, iar pe revers o cifră romană.

— Ce-i asta, un pachet de cărți de joc?

— O Bibliotecă Universală. Am hotărât să duc tomurile la limitele atomizării, așa că, după cum vezi, fiecare volum din biblioteca noastră nemărginită este o literă. Volumul I este litera A, volumul al II-lea este B și așa mai departe. Există un tom și pentru virgulă, altul pentru punct și altele pentru restul semnelor de punctuație. Ah, și există de asemenea un volum nescris care corespunde spațiului, indispensabilul zero al scriiturii, așa cum bine spuneai mai devreme. Acum nu mai lipsește decât să pui în ordine volumele ori de câte ori te apuci de citit o carte, dar asta nu mai e treaba mea. De exemplu, pentru a citi Epoda II de Horațiu, care după cum știi începe cu: „Beatus iile qui procul negotiis...", trebuie să începi să citești volumul al II-lea, care corespunde literei B; apoi pe al V-lea, care îi corespunde lui E; apoi iar primul, care este al lui A...

— Trucul ăsta, mormăi dracul, l-ai scos din Vraja ▫cea mai puternică, o carte pentru copii.

— Dacă nu veți fi ca niște copii, nu veți intra în împărăția cerurilor, i-am zis în timp ce biblioteca se deschidea ca o carte.

▫ *Labirintul* ▫

Iadul era un labirint de cărți.

— Dintre numeroasele drumuri pe care poți s-o apuci de la o carte la alta, mă avertiză bibliotecarul, nu-l vei putea urma decât pe cel mai evident și mai direct: cel al mențiunii explicite. Adică, pentru a ieși din cartea pe care o citești (fie că ai terminat-o sau nu, asta-i sarcina ta; să te oblig să citești împotriva voinței tale ar fi o caznă prea mare, chiar și pentru iad) și să treci la alta, în prima trebuie să fie numită cea de-a doua.

Nu ajunge un simplu citat sau o referință la personaje ori la autor: trebuie să fie menționată chiar cartea ca să poți să ajungi la ea.

— Și dacă citesc o carte în care niciuna dintre celelalte nu este menționată? l-am întrebat pe dracul plumburiu.

— Ghinion, răspunse el deschizând teatral brațele. Vei rămâne prins în ea.

— Nu-i drept, am protestat, într-un labirint, dacă ajungi pe un drum care se înfundă, poți să te întorci și să încerci o altă cale.

— Într-un labirint convențional, replică bibliotecarul, nu ai o hartă după care să te orientezi. Insă ca să parcurgi acest labirint tu ai avantajul unui fir al Ariadnei reprezentat de enorma ta cultură literară.

Ultimele cuvinte le rosti ascuțindu-și vocea (și buzele) și prelungind ironic „o”-ul din „enorma”.

— Chiar și așa, nu-mi rămân decât două opțiuni: să rătăcesc de nebun de la o carte la alta sau să rămân prizonier într-una dintre ele. Un labirint trebuie să aibă o ieșire.

— Atunci, găsește-o.

— Am dreptul să știu măcar ce trebuie să caut. Cum este ieșirea asta?

— De fapt, nu există o ieșire propriu-zisă care te așteaptă pe undeva, întrucât ăsta nu e un labirint fizic, ci unul conceptual, preciza bibliotecarul. Dar cum nimic nu e sigur în lumea asta (si nici în altele), nu poate fi exclusă a priori posibilitatea de a găsi sau de a deschide o cale de scăpare... Iar acum, alege o poartă de intrare, conchise el, arătându-mi cu un gest larg rafturile nesfârșite.

— Dacă tot mă aflu într-un iad livresc, am spus după o pauză, voi alege o operă care cu atâta candoare a plăsmuit

raiul ca pe un fel de bibliotecă. Bănuiesc că ai El Aleph.

— Firește; aici se găsesc toate cărțile, zise dracul în timp ce mâna lui se tot lungea, șerpuind printre rafturi și își relua apoi dimensiunea normală pentru a-mi oferi cartea cerută. Uite-o. Bună alegere, într-adevăr. Cei mai mulți scriitori își alcătuiesc cărțile plecând de la altele, însă Borges face asta într-un fel deosebit de excentric, iar uneori chiar citează sursele folosite (negreșit pentru ca atunci când nu le citează să credem că spune ceva de la el). Aici vei găsi multe căi și ai de unde să alegi.

Și chiar că erau multe. Știam, și tocmai de aceea o alesesem ca punct de plecare, că în El Aleph sunt menționate destule cărți, dar am fost surprins să constat cât de multe și de variate erau: peste cincizeci de titluri în mai puțin de două sute de pagini. Printre ele, cel puțin unul imaginar: Los naipes del tahur (Cărțile cartoforului), pe care Borges și-l atribuie. Am fost tentat să o cer chiar pe asta pentru a doua etapă a pribegiei mele literare, dar mi s-a părut că ar fi un risc excesiv. „Calea aia m-ar conduce, probabil, într-o bibliotecă imaginară și mai opresivă decât asta – am chibzuit – adică, într-o fundătură". Deși nu reușeam să-mi închipui cum ar fi, posibilitatea de a rămâne prins într-o carte inexistentă mi s-a părut foarte incitantă.

Dar am lăsat-o curând baltă, deoarece în fremătătoarea întunecime a falsului cul-de-sac am întrezărit posibilitatea unei ieșiri. Mi-am amintit de altă carte imaginară și am zis:

— Vreau să trec la Coran.

— Alegere valabilă, fără îndoială, comentă dracul cu o moacă sumbră. Borges îl pomenește de mai multe ori în El Aleph. O alegere valabilă, însă periculoasă. Coranul e o carte numai bună să te pierzi în ea, dar nu și să accezi la alte cărți, fiindcă, în grandoarea sa, le nesocotește pe toate.

— Pe toate, mai puțin una, am replicat fără să mă obosesc să mai deschid exemplarul pe care cu viteza fulgerului mi-l pusese în brațe bibliotecarul. Aici este menționată Cartea lui Allah, în care sunt consemnate toate întâmplările trecute, prezente și viitoare.

— Cartea asta nu există, bombăni dracul încleștând din fălci, fără să reușească să își reprime un gest de neliniște.

— Ba da, există. Este Cartea Universului, din care biblioteca asta, cu milioanele ei de volume, nu reprezintă altceva decât o pripită și prăpădită de adnotare. Vreau să am un acces deplin la Carte. Când o să mă satur de ea, îți comunic următoarea mea alegere.

Nouă codice cu miniaturi începură să zboare agitându-si copertele legate în piele ca niște aripi de pterodactil, mă cuprinseră și mă duseră spre înălțimi, spre singura ieșire din labirint.

▫ *Cercul al Nouălea* ▫

Iadul era o bibliotecă circulară. Mă aflam pe fundul unui puț de vreo zece metri în diametru cu pereții săi concavi complet acoperiți de cărți, atât de adânc, încât gura lui părea o lună palidă pe zenitul unui firmament de hârtie întunecată.

Primul meu impuls a fost să mă cațăr pe rafturi, însă polițele frigeau.

Am ridicat de pe jos una dintre cărțile pe care le scosesem de la locul lor ca să-mi sprijin picioarele și am răsfoit-o distrat. Era un exemplar din Salt-Water Ballads de John Masefield. Întorcând paginile, am dat peste unul dintre poemele sale mai cunoscute, Sea Fever, și am citit:

I must go down to the seas again, to the lonely sea and the sky.

Așa cum bine știu cititorii lui Masefield, acel „go” din primul vers e în plus. Nu trebuie decât să consulți ediția critică Grant Richards (Londra, 1920) ca să constați că poemul începe astfel:

I must down to the seas again.

La un moment dat, între 1902 și 1918, un antologator sau un tipograf neglijent a introdus acel „go” ilicit într-o ediție care a servit ca izvor (otrăvit) reeditărilor ulterioare.

Dezgustat, am dat cartea deoparte și am luat o ediție îngrijită a poemelor lui Robert Frost. Îngrijită doar la nivelul aspectului, așa cum am constatat îndată. Faimosul vers:

The woods are lovely, dark and deep fusese transformat în The woods are lovely, dark, and deep.

Virgula adăugată, care altera atât sensul cât și cadența, m-a făcut să mă tem de ce-i mai rău. Și, într-adevăr, era vorba despre ediția de tristă faimă a lui Edward Connery Lathern.

— Quelle connerie, n'est-ce pași îmi susură la ureche o voce uscată ca aerul deșertului.

Era bibliotecarul.

— Ba bine că nu, am confirmat eu.

— O mie o sută șaptesprezece connerii, ca să fim mai exacți: o medie de 3,4 tâmpenii din astea la fiecare poem, adăugă dracul după ce îmi luă cartea din mână și o cercetă răsfoind-o cu o iuțeală vertiginoasă. Virgule în plus, virgule în minus, ghilimele unde nu-i nevoie, cuvinte de sine stătătoare unite între ele pentru a le transforma în compuse, semne de întrebare adăugate...

— Păi, de ce n-ai ediții bune? l-am întrebat cu mustrare în glas.

— Edițiile bune ajung la ceruri, prietene. Sau, eventual, la alte cercuri, răspunse plumburiul bibliotecar în timp ce-l așeza la loc pe ultragiatul Frost. Iar ăsta e Cercul al Nouălea, ultimul și cel mai adânc, fundul iadului, dacă îmi permiți o vulgaritate, fundul sacului...

— Cercul trădătorilor?

— Exact. Editore, traditore...

— Nu se spune cumva „traduttore, traditore”?

— Și așa, firește. Dar pe marii trădători trebuie să-i cauți mai ales printre editori, responsabilii culturali și legatarii literari. La urma urmei, trădarea traducătorului e flagrantă, oricine o poate descoperi și tăgădui prin simpla comparare a traducerii cu originalul. Editorul însă, în afară de faptul că e complice (atunci când nu e instigator) al trădărilor comise de traducător, mai și perpetuează greșelile lui de pe o poziție de putere în care e ferit de pedeapsă, aproape mereu din umbră, ceea ce le face foarte greu de găsit.

— Și responsabilii culturali?

— Responsabilii și corifeii culturali pot să se dovedească și ei nefești. Ajunge să te gândești la legiunile de poetași deveniți traducători care, pe jumătate complici, pe jumătate victime ale lui Octavio Paz, comit pedanta grosolănie a „poemului omolog”. Cât despre autoproclamații legatari...

— Știu, știu. Vărul lui Miguel Angel, sora lui Nietzsche...

— Și atâția alții. Aici o să-i găsești pe toți, zise arătându-mi cu un gest larg rafturile curbate.

— Păi, atunci, ce caut eu aici? am protestat.

Pot să fiu acuzat de multe lucruri, dar nu că aș fi trădător. Traducerile mele din Verne, din Quasimodo...

— Aș avea să le fac unele obiecții, dar se poate spune că în linii mari sunt acceptabile, recunoscu bibliotecarul.

— Și atunci?

— Trădările tale nu se află aici.

— Dar eu mă aflu. Și, în plus, nu sunt o carte.

— Această ultimă afirmație e discutabilă...

În orice caz, te afli aici doar de câteva minute.

Iar mie îmi place să prezint toată biblioteca, începând de jos.

— Păi, eu am văzut destul.

— Nu fi nerăbdător, deocamdată n-ai văzut mare lucru.

— Nu am nici un chef să văd traduceri proaste și ediții perverse, i-am replicat agasat.

— În cercul acesta se află și marii trădători ai literaturii, cum ar fi Iuda sau Iago, alături de cei mărunți, care adesea se vădesc mai interesanți.

— De exemplu?

— De exemplu, ăsta. Ai auzit de cântarea lui Florindo și a Edelvirei? mă întrebă dracul, în timp ce brațul i se întindea ca o limbă de cameleon și apuca o carte așezată la câțiva metri mai sus, pe care mi-o înmână.

— Nu, n-o știu, am recunoscut. Am răsfoit volumul vechi fără prea multă însuflețire, citind unele paragrafe ici și colo. Părea o poveste searbădă de amor cavaleresc.

— Are un final aparte, comentă bibliotecarul. Ți-l povestesc pe scurt: un balaur fioros e pe punctul să o devoreze pe Edelvira. Florindo o poate salva atacând monstrul pentru a-i da iubitei sale răgazul să fugă; numai că astfel cavalerul se confruntă cu o moarte sigură...

— Iar perspectiva asta nu pare să-l entuziasmeze, am adăugat după ce am citit în grabă finalul, așa că îl lasă pe balaur să o înghită pe Edelvira. Ce nemernic...

În spațiul gol de pe ultima pagină a cărții, sub cuvântul^SFÂRȘIT, ca și cum hârtia ar fi supurat sânge, se formă atunci un nou paragraf din litere șovăielnice și roșii:

Nu-s un nemernic, asprule cititor, ci îndrăgostitul cel mai devotat cu putință. Imboldul meu dinții fost-a acela să mă las răpus pentru Edelvira. Apoi, degrabă înțeles-am că ar fi fost o hotărâre tare egoistă. Viața fără iubita mea iad ar fi fost pentru mine si, de aceea, să mor as fi ales, decât s-o pierd. Dar, cum iubirea noastră e desăvârșit împărtășită, același lucru era la fel de valabil și invers: viața fără mine ar fi fost de neîndurat pentru ea, iar dacă as fi pierit, la o soartă cu mult mai rea decât moartea aș fi condamnat-o. De-aceea, printr-un suprem act de iubire și abnegație, lăsat-am cu durere balaurul s-o înghită.

— Ești sigur că Florindo..., vreau să spun, că această carte își are locul aici? l-am întrebat pe drac, pe când hârtia absorbea la loc cuvintele fantomatice ale cavalerului așa cum nisipul absoarbe lacrimile.

— Tu ce crezi? mă-ntrebă el la rândul său.

— Dacă într-adevăr a simțit și a gândit ceea ce spune, atunci e cel mai nobil și mai brav dintre îndrăgostiți.

— Și dacă-i doar o scuză subtilă urzită a posteriori?

— In dubio pro reo.

— Dacă ce afirmă e adevărat, viața fără iubita lui e un iad pentru el. Dacă minte, merită iadul, în oricare dintre situații, acesta e locul lui, decretă bibliotecarul, însă tu nu ai de ce să te afli aici. Am să mă gândesc la un număr, iar dacă îl ghicești te voi duce în cercul următor.

— Nu-i corect, am protestat. N-ai zis chiar adineauri că nu am de ce să mă aflu aici?

— Cu condiția să nu greșești la proba simplă pe care te pun s-o treci. Asta ar însemna să te trădezi pe tine însuți. Cea mai rea dintre trădări (unica, în realitate).

— Ghicirea unui număr e un lucru care ține de noroc, i-am replicat.

— Nu și în forma în care ți-o voi prezenta eu. Mă voi gândi la un număr natural...

— În ce interval?

— Un număr oarecare, ad libidinem. Nu-mi place să impun limite imaginației mele.

— Dar arunci există posibilități infinite! Matematic e imposibil să ghicești!

— Dacă ai putea să spui doar un număr, da.

Însă poți să spui oricâte dorești... M-am și gândit la număr, începe când vrei.

— Bănuiesc că n-am de ales... Unu, doi, trei, patru...

— Gata, mă-ntrerupse dracul.

— Cum? Am și ghicit?

— Nu, dar e limpede că dacă o s-o ții tot așa cu recitarea în ordine a listei numerelor naturale, mai devreme sau mai târziu o să-l spui pe cel la care m-am gândit. Așa că, în abstract, ai trecut proba. Iar aici, sub semnul veșniciei, abstractul se echivalează cu concretul.

▫ *Cercul al Optulea* ▫

Bibliotecarul inspiră adânc.

Atât de adânc, încât se umflă până ajunse la un diametru de cinci metri. Mă luă de mână și începu să se înalțe ca un balon, trăgându-mă după el.

Gura puțului se deschidea pe fundul altuia la fel de adânc și de două ori mai larg, de vreo douăzeci de metri în diametru, plin de asemenea cu cărți. Am aterizat ușurel pe marginea circulară care constituia baza penultimului nivel al bibliotecii și dracul mi-a zis în timp ce se dezumfla cu fâsâit surd:

— Ne aflăm în cel de-al Optulea Cerc, cel al ipocriților, al prefăcuților, al hoților și escrocilor... Și în lumea cărții există un cuvânt care, deși nu le e cu totul specific, îi cuprinde pe toți: plagiat.

Acest cerc mi s-a părut mai interesant și am început să scormonesc printre polițele curbate.

Am dat de vreo doi directori de la Biblioteca Națională, de niște academicieni, un Premiu Nobel... Am amușinat un pic printre acei vampiri ai sufletului fără să văd ceva care să-mi atragă atenția în mod deosebit, până ce brusc...

— Siete voi qui, ser Guglielmo? am murmurat consternat, amintindu-mi de întâlnirea lui Dante cu Brunetto Latini în Cercul al Șaptelea din infernul său. Se afla acolo, făcând prezența mea și mai dureroasă, Just William.

Am mângâiat cu pietate coperta prețioasă a lui Thomas Henry, de pe care William Brown, zbârlit și zâmbitor, mă privea cu ochișorii lui de iluminat precoce.

Din golul lăsat de cartea lui Richmal Crompton după ce o scosesem de la locul ei, se ivea o strălucire firavă. M-am apropiat și am văzut că în spate se afla altă carte, învăluită într-o lumină fantomatică.

— Există chiar atâtea plagiate de trebuie să le așezi pe două rânduri? l-am întrebat pe bibliotecar.

— Sunt multe, firește, însă aici jos nu avem probleme de spațiu. Cărțile care se află în spate sunt cele care au fost jefuite prin plagiat, îmi explică el în timp ce își băga nasul (alungit până devenise o trompă flexibilă) în golul acela și extrăgea cartea despre care era vorba: Penrod and Șam, al pe nedrept uitatului (inclusiv de către mine, trebuie să recunosc) Booth Tarkington.

— Nu e un plagiat, am protestat, în adolescență am citit cartea lui Tarkington în spaniolă (purta titlul absurd De la

piei del diablo) și-mi aduc aminte vag câteva coincidențe, dar...

— Câteva coincidențe? mă întrerupse bibliotecarul cu o strâmbătură sardonică. Păi da, există câteva coincidente. De exemplu, Penrod are trei prieteni cu care se întâlnește într-un hogeag; formează un fel de bandă și așa-i că nu mai știi ce beau la întrevederile lor secrete...

— Suc de lemn-dulce, am îngăimat cu jale.

— Cum de-ai ghicit? mă ironiză bibliotecarul, desfătându-se cu rolul lui de torționar infernal. Păi da, Penrod și proscrișii lui beau suc de lemn-dulce, îi sâcâie pe fermierii din preajmă și se încaieră cu micii Huberts Lane din Vestul Mijlociu american. Ca și cum asta n-ar fi fost de-ajuns, Penrod are un câine identic, fizic și psihologic vorbind, cu Jumble al lui William, ca și o soră mai mare foarte chipeșă pe ai cărei pretendenți are grijă să-i înspăimânte cu o sârguință demnă de o cauză mai bună... Practic, toate elementele semnificative ale lumii lui William Brown își au echivalentul (modelul lor) în lumea lui Penrod. Cât despre stil...

— Eeei, n-o să-mi spui acum că Richmal Crompton imita și felul de a scrie al lui Tarkington?

— N-o să-ți spun: o să-ți arăt, replică dracul.

Deschise, aparent la întâmplare, cartea pe care o avea de nas și începu să citească cu voce tare:

„Cu mâinile în buzunare și fața strălucitoare ridicată spre cerul de iunie, Penrod cobora strada țipând cât îl ținea gura și adunând din mers doar ura profundă a celor care îl auzeau... Ajunsese la capătul incursiunii sale, adică la o casă de amanet unde se afla odorul său cel mai prețios, care era un acordeon..., o vechitură admirabilă tocmai prin halul de stricăciune în care se afla și la adăpost de intervenția profanatoare a restauratorului, încă mai putea să scoată

niște sunete, sunete ciudate, puternice, stridente, care se auzeau de jur-împrejur de la o distanță apreciabilă și avea un timbru înfocat care se lipise de inima lui Penrod...” Mai citesc?

— Nu-i nevoie. Pare o carte despre William, am recunoscut.

— Vrei să spui că toate cărțile despre William par a fi ale lui Tarkington, mă corectă bibliotecarul. Aceeași ironie fals candidă, aceeași adjectivare exagerată, aceeași folosire a hiperbolei și a litotei...

— Poate că Richmal Crompton citea când era mică aventurile lui Penrod, pentru ca mai târziu, inconștient să..., am început să explic.

— Din nefericire, cronologia nu vine în sprijinul ipotezei tale mărinimoase, mă întrerupse dracul. Aventurile lui Penrod au început să fie publicate din 1914, când Richmal Crompton (1890-1969) nu mai era deloc o copilită. Iar în 1919 a apărut Rice-Mould, prima povestire despre William. Prietena ta n-a avut timp să uite de Penrod; deși s-a decis să-l uite, dacă ar fi să ne luăm după ce afirmă Mary Cadogan, biografa ei oficială.

— Ai putea să fii mai explicit?

— Nici nu-mi doresc altceva: în cartea ei Richmal Crompton (The Woman Behind William), Cadogan, după ce admite că există „unele asemănări”

Între William și Penrod, spune textual: „Totuși Richmal nu își amintește să fi citit vreodată povestirile lui Tarkington”. Acum ai înțeles cu ce picior șchiopăta oloaga dumitale îndrăgită, conchise răutăciosul cu răutate.

— Nu am de ce să mă aflu aici, i-am spus după o pauză sumbră, așa că te-aș ruga frumos să mă duci în cercul următor.

— Mai sunt multe lucruri interesante în cloaca asta de ambiții și de mizerie umană. N-ar trebui să fii atât de grăbit să pleci.

— Interesul nu se află în lucruri, ci în privirea celui care le contemplă, i-am replicat cu supărare. N-amjiici o îndoială că orice cloacă e interesantă pentru tine, dar pentru mine a încetat să mai fie.

— Touche, zise dracul chicotind ca un eunuc.

Ești sigur însă că nu ai de ce să te afli aici?

— Sunt.

— Ar trebui să te duc direct în cercul încrezuților, dacă aș avea așa ceva. Oare crezi că nu te adapi și tu de la alte izvoare?

— Ba bine că nu. Fac asta încontinuu, deoarece nu mai există alte surse în plus. Însă am avut întotdeauna grijă să le citez.

— În termeni generali și comparativi, cam așa stau lucrurile, încuviință ciracul, dar știi prea bine că cinstitul cade dejsapte ori pe zi. Mai ales pe un teren așa de alunecos ca acesta. Iar tu te miști adesea pe granița ambiguă ce desparte (sau unește) plagiatul de „omagiu", adăugă el marcând ghilimelele cu o mișcare din urechi.

— La ce te referi?

— De exemplu, în prima ta carte de poeme...

— Asta se-ntâmpla demult, l-am întrerupt. Păcatul ăsta al tinereții l-am plătit cu vârf și-ndesat.

Dă-mi un exemplu actual.

— Actualitatea, care în lumea reală durează doar o fracțiune de secundă (răgazul în care imaginea rămâne pe retină și pe configurațiile neuronale), nu există deloc în literatură. Scriitura e trecut, prin definiție, însă pot să-ți dau un exemplu viitor....

— Nu cred că viitorul e predeterminat. Dacă ar fi așa, n-ar mai exista liberul arbitru și, prin urmare, nici iadul, nici tu n-ați mai avea vreun motiv să mai existați.

— N-am spus că viitorul e predeterminat.

— Păi dacă nu e, nu poți să-mi dai un exemplu despre ce nici n-am scris încă.

— Nu pot să-ți dau un exemplu sigur, sublinie bibliotecarul, dar unul probabil, da.

— Cred că n-ai nici cea mai mică idee despre ce aș putea să scriu eu în viitor.

— Dacă reușești să ieși de aici, n-o să scrii despre incursiunea ta în bibliotecă?

— Presupun că da, m-am văzut nevoit să recunosc.

— Și cum biblioteca are nouă niveluri, care corespund clar cu cele ale Infernului lui Dante, n-ai profita de acest bizar paralelism printr-o aluzie de vreun fel la Divina Commedia?

— Probabil.

— Și cum maniera ta curentă de a cita sursele este cea a „omagiului”, continuă dracul mișcându-și din nou urechile, și pentru că ai o slăbiciune cam puerilă pentru endecasilabi și pentru rima consonantă, nu e oare probabil că ai putea să incluzi în cartea ta ipotetică despre Biblioteca Iad și câteva terține inspirate din cele ale lui Dante?

— E posibil.

— E probabil, mă corectă bibliotecarul. Foarte probabil. Niște terține de felul acesta:

Nel mezzo del cammin di nostra vita mi ritrovai per una selva oscura Di libri invece d'alberi, infinita... *

— Așa e prea imitativ, l-am întrerupt, și prea puțin clarificator... Aș păstra primul vers, pentru ca omagiul (fără ghilimele) să fie limpede; dar aș introduce imediat

termenul de „bibliotecă” drept substitut și echivalent topologic pentru „selva”'. Și-aș încerca să spun încă din prima terțină că ceea ce odată a fost un loc liniștit și ocrotitor...

— Un sălaș? sugeră dracul.

— Sau o grădină prin care să te preumbli fără grabă sau teamă, un hortus condusus... a devenit deodată un loc întunecat și adânc, deopotrivă de vast și de claustrofobic...

— Un hău?

— Da. Eu aș scrie ceva de felul acesta:

Nel mezzo del cammin di nostra vita mi trovai in una scura biblioteca, e fu abisso la tana d'eremita... **

— Bine, bătu din palme dracul, uite exemplul tău viitor (în mod sigur, nu mai bun decât al meu, care ajunge la un maxim de intensitate cu o minimă alterare a originalului).

* Pe drumu-acestei vieți, la jumătate, / m-am pomenit într-un adânc de codru ce, / necuprins, din cărți în loc de pomi format e...

** Pe drumu-acestei vieți, la jumătate, /într-o prea sumbră bibliotecă m-am trezit, /sălașul de sihastru în hău adânc schimbat e...

— Dacă voi mai avea prilejul și cheful să scriu, e posibil, chiar probabil, să scriu o terțină asemănătoare ăsteia, poate chiar asta, am admis.

— Ai și scris-o și ai și editat-o, zise bibliotecarul ciocănindu-mi fruntea cu degetul lui mic și ascuțit. Neuronii tăi au recunoscut în această terțină vestitorul, nucleul de condensare, catalizatorul, sămânța unei cărți probabile, aproape sigure, și s-au repezit asupra sa ca bacantele asupra lui Orfeu: pentru a o descompune ritualic, pentru a o fărâmița, devora, digera, pentru a-i extrage cele mai nebănuite rezonanțe și implicații... Sute, mii de copii

ale acestei terține și ale variantelor și ezitărilor sale mișună chiar acum prin cortexul tău cerebral în căutarea unui teren fertil unde să înflorească și să se fructifice, unde să se transforme și să hibridizeze... Ai și scris-o.

Trecerea ei pe hârtie nu va fi decât o simplă epifanie, vestirea unei reînvieri. O simplă formalitate.

— În orice caz, am spus după o vreme, prevestirea ta pune la cale totul cu dibăcie: e probabil ca eu să scriu această terțină (dacă n-am și scris-o, depinde din ce unghi privești) tocmai pentru că noi am avut discuția asta.

— Nu pune la cale, ci conștientizează, replică dracul, în prevestirea mea am prezis și prevestirea în sine, precum și efectul său autodeclanșator.

— De acord. Dar, oricum ar fi să fie, trebuie să recunoști că viitoarea mea terțină (sau chiar trecuta, după cum privești) e un exemplu clar de omagiu (fără ghilimele).

— Trebuie să așteptăm să vedem cartea care Va ieși din el. Adesea un omagiu evident încearcă să treacă drept permis în scopul unui plagiat subtil, comentă bibliotecarul. Însă recunosc faptul că nivelul tău actual de pedepsire pentru plagiat este scăzut. Și, de aceea, vei putea ieși de aici imediat ce vei trece o probă aproape tot atât de simplă ca și cea anterioară. Mă voi gândi la un număr întreg...

— Iarăși? l-am întrerupt.

— Mai înainte m-am gândit la un număr natural, adică la unul întreg și pozitiv. De data asta poate să fie și negativ.

— Așadar, acum seria nu e doar fără sfârșit, dar n-are nici început. Nu pot să încep cu primul și să tot spun numerele în ordine...

— Așa e. Am trecut de la eternul uman la eternitatea divină... M-am și gândit la număr.

— De la etern la eternitate..., am repetat cântărind fiecare cuvânt. Eternitatea care cuprinde timpul etern, unidirecțional, cu început și fără sfârșit, așezat în fața oglinzii neantului. Numerele întregi sunt cele naturale din fața oglinzii lui zero. Prin urmare, le pot parcurge în mod ordonat și exhaustiv, plecând de la centrul virtual, fără să am altceva de făcut decât să trec alternativ dintr-o parte în alta a oglinzii: unu, minus unu, doi, minus doi, trei, minus trei...

— Știam eu că o să treci proba fără greutate, zâmbi dracul. Ești atât de previzibil...

▫ *Cercul al Șaptelea* ▫

Urechile bibliotecarului au crescut din cale-afară. Și cum avea încă trompa pe care si-o formase ca să extragă acele cărți din rândul al doilea, părea acum Dumbo văzut de El Bosco.

Se înălță în zbor agitându-și urechile zdravene ca niște aripi de pterodactil, mă apucă de curea cu laba sa lungă și retractilă și mă purtă așa până la următorul cerc, a cărui bază era, din nou, o cunună circulară care înconjura gura puțului pe care tocmai îl lăsaserăm în urmă...

Cercul al Șaptelea avea vreo treizeci de metri diametru și, la fel ca acelea de dinainte, peste o sută în înălțime.

— Pesemne că are tot atâtea cărți cât celelalte două la un loc, am estimat.

— Fără a număra și victimele plagiatelor, care se află în Cercul al Optulea doar în calitate de martori, așa este, întrucât diametrul acestui puț reprezintă suma ultimului și penultimului, iar mălțimea este aceeași. Ai ochi bun pentru cărți, comentă dracul retrăgându-și trompa. Din punct de vedere cantitativ, cel puțin.

— Și calitativ.

— Ai baftă că nu există un cerc pentru încreZuți, râse bibliotecarul. Dacă ar fi fost unul, ai fi ieșit greu din el.

— Și cum se face că nu există unul? Nu e oare trufia primul și cel mai mare dintre păcatele capitale?

— Tocmai de aceea. E păcatul satanic. Hybris. Păcatul eroilor. Eu însumi îl întruchipez și nici măcar toate cărțile pline de infatuare din lume puse la un loc (deși constituie majoritatea) nu ar reuși asta mai bine ca mine, proclamă el cu metaorgoliu.

— Se poate ca și Dante să fi știut lucrul ăsta, fiindcă nici în Infernul său nu există un cerc pentru încrezuți, nici măcar un girone; doar o scurtă aluzie la Capaneo, în care este identificată blasfemia cu înfumurarea...

— Firește că știa. Și el a fost pe aici.

— Înseamnă că a văzut lucruri destul de diferite. Iadul lui era mai distractiv.

— Perspectiva lui era diferită. Și iadul său ți se pare distractiv pentru că îl contempli de la o distanță enormă și cu o imensă suficiență.

El credea în condamnarea veșnică a lui Paolo și Francesca. Tu, în locul lui, ai fi leșinat înainte să apuci să treci pragul.

— Imediat ce aș fi citit al doilea vers al inscripției de la intrare, am recunoscut. Iar chestia cu iadul lui care era distractiv a fost o boutade. Ar fi trebuit să-ți dai seama, dacă zici că sunt așa de previzibil.

— Bineînțeles că mi-am dat seama. Tu ești cel care n-a înțeles că reproșul meu era unul pur retoric.

— Tocmai ai zis că Dante credea în condamnarea veșnică a lui Paolo și Francesca..., am comentat după o scurtă pauză.

— Sau cel puțin credea că crede în ea. Te pomenești că te surprinde?

— Nu, deloc. Dar ai spus-o de parcă ai fi vrut să subliniezi diferența dintre situația lui și a mea.

— Așa e. Tu nu crezi în osândirea veșnică.

— De unde știi?

— Știu câte ceva despre tine.

— Dar, la urma urmei, iată-mă aici și nu numai că nu știu de ce și pentru ce, dar nici pentru cât timp.

— Nesiguranța face parte din pedeapsă, în orice caz, tu nu crezi în osândirea veșnică, repetă dracul cu un surâs sumbru. Ești sigur că, într-un fel sau altul, vei ieși până la urmă de aici.

— Dacă zici că mă cunoști atât de bine, l-am ironizat, ar trebui să știi că acest cuvânt „sigur” nu figurează în dicționarul meu. Așa că, spune-mi, situația asta absurdă e veșnică?

— Dacă ți-aș spune că da, nu m-ai crede.

— Nu, am recunoscut. Dar dacă mi-ai spune că nu, m-aș simți mai liniștit.

— Spiacente *, dar nu te afli aici ca să te simți liniștit, replică bibliotecarul pe un ton afectat, îți repet că nesiguranța face parte din pedeapsă.

— Sau poate constituie în sine o pedeapsă, am presupus încercând să citesc răspunsul în ochii săi melancolici.

Fără alte comentarii, dracul își micșoră la loc aripile auriculare și mă invită cu un gest să vizitez Cercul al Șaptelea.

* Regret, îmi pare rău (în italiană în text) – (n. t.).

Era cercul violenților și n-am fost surprins să găsesc pe rafturi tomuri clasice ca Malleus maleficorum, Der Judenstaat sau Mein Kampf, în sângeroasa companie a

tauromahiilor, cărților de vânătoare, codurilor penale... Cu atât mai puțin m-a mirat să găsesc acolo, deși violența sa nu este așa de evidentă, Capitalism și libertate de Milton Friedman, ca și alte apologii ale neoliberalismului. Dar mi-a atras atenția faptul că poveștile lui Andersen se aflau pe aceleași rafturi cu acele manifestări ale ferocității umane.

— Ce caută aici împăratul gol și Prințesa pe un bob de mazăre? am întrebat pe când răsfoiam cartea respectivă ilustrată cu fantasmagoriile migăloase ale lui Arthur Rackham.

— Nu te-ai uitat cu atenție, replică bibliote-l carul, pentru că exact aceste două povești nu se află aici. Însă nu te lăsa amăgit de întâmplătoarele lor note de umor: Andersen era un chinuit, un sadomasochist religios care tortura copiii cu istorioarele lui impresionabile și funeste. A exacerbat până la patologic tendința moralizantă și conformistă care viciază de obicei adaptările poveștilor tradiționale pentru cei mici, încheind manipularea ideologică inițiată de Perrault. Andersen si-a transmis astfel sentimentul bolnăvicios al resemnării creștine și refuzul profund față de cele lumești și pline de viață prin basmele lui lacrimogene, care te îndeamnă să treci direct de la întrezăritul rai al copilăriei la himericul rai din viața de dincolo, cu un dispreț total față de viața adultă și responsabilă (adevărata viața) aflată între ele. Ia ascultă aici, zise el luând cartea din mâinile mele; căută o pagină și citi cu glas uscat și tăios ca o flacără: „Pe neașteptate, unul dintre copii înșfacă soldatul și-l aruncă în sobă, fără nici un motiv... Soldatul de plumb se pomeni o clipă în plină lumină și simți o căldură îngrozitoare, dar nu-și putu da seama dacă toate acestea erau pricinuite de flăcările focului sau de flacăra propriei sale iubiri... Se uită la grațioasa fetiță, iar fetița îl privi și ea. Apoi simți că începe să se topească, dar rămase, mai departe, la fel de curajos, cu arma la umăr.

Atunci se deschise o ușă, din cauza ușii deschise se produse curent, iar dansatoarea de hârtie zbură și ea, ca o silfidă, drept în foc, lângă soldatul de plumb, aprinzându-se și dispărând în flăcări. Soldățelul se topi cu totul și din el rămase doar un mic cocoloș, pe care a doua zi, când scotea cenușa din sobă, servitoarea îl găsi zgribulit sub forma unei mici inimioare de plumb. Din dansatoare însă, nu mai rămăsese decât steaua cea strălucitoare, dar care...”

— Ajunge, l-am întrerupt cu ochii plini de lacrimi vechi. Nu mai citi.

— Nici n-aș fi putut chiar dacă aș fi vrut, zise bibliotecarul dând paginile mai departe. Este finalul apoteotic al Soldățelului de plumb. Dar are și altele mai tari, evident. Ascultă: „Dar în colțul dintre cele două case, când se lumină de ziuă, zăcea jos fetița, cu obrajii roșii, cu zâmbetul pe buze... moartă, moartă de frig, în cea din urmă noapte a anului. Ziua Anului Nou o găsi acolo mțepenită cu grămăjoara ei de cutii de chibrituri în poală...”

În timp ce citea, dracul aprinse un chibrit pe care îl frecă de unul dintre coarnele sale scurte, vi la lumina fosforului diabolic m-am întrezărit pe mine însumi copil, citind povestea micuței vânzătoare de chibrituri, în carte era o ilustrație în care se vedea fetița aprinzând un chibrit, în lumina căruia se vedea un drac aprinzând un chibrit, în lumina căruia...

Am plonjat într-un vertij retrospectiv de tristețe fără margini, într-un cerc vicios de autocompătimire asistată. Mi-am amintit de toate lacrimile copilăriei mele ca de niște capitole ale unei înfrângeri enorme. N-am fost în stare nici măcar să protestez.

Înainte de a pune la loc povestirile lui Andersen, bibliotecarul extrase din locul rămas gol o carte care se afla pe rândul din spate.

— Și-a plagiat Andersen poveștile? am întrebat cu mirare.

— Nu. Nu mai suntem în Cercul al Optulea, mi-a reamintit dracul. Aici cărțile care stau în rândul al doilea, pe jumătate victime pe jumătate complici ai predecesorilor lor, aparțin acelei rase paradoxale a epigonilor la care smerenia se amestecă și se confundă adesea cu aroganța.

Cartea pe care o ținea în trompa retrasă era Micul prinț.

— Eu aș zice că e o carte mai degrabă blândă și nostalgică, am comentat, însă nu una violentă.

— Administrarea veninului nu reprezintă un act de violentă? întrebă retoric dracul arcuindu-și sprâncenele.

— Da, dar...

— Nostalgia e toxică și se dovedește tolerabilă doar în doze foarte mici. În doze mari provoacă diaree mentală severă, deosebit de nocivă pentru copii, ale căror suflete ca de burete se deshidratează mult mai ușor.

Cât despre blândețea din Micul prinț, este cea a unui melc fără casă: autorul îi desprinde viscerele fără imperiosul complement al scheletului, care e în egală măsură sprijin și armură pentru conformație; îi arată cititorului o oglindă spartă care îi înfățișează o imagine fragmentată. Iar cititorul infantil nu e capabil să o recompună.

Micul prinț, la fel ca multe povestiri ale lui Andersen, este o antipoveste, în sensul că, în loc să-l îndemne pe copil să depășească acea etapă a inevitabilei lipse de apărare și de întregire care este copilăria, să se încumete spre lumea adultă (să crească, într-un cuvânt), tot ce face e să inducă stagnare sau chiar regresie, prin viziunea sa nostalgică și mitizantă a unei copilării considerate edenică, pură și necontaminată... Ascultă:

„Oamenii mari nu înțeleg niciodată nimic singuri și e obositor pentru copii să trebuiască mereu să le explice toate cele... Oamenilor mari le plac cifrele... însă, firește, noi cei care înțelegem viața râdem de numere”. Aceste patetice sclipiri de puerilitate formează scheletul întregii narațiuni; unele, luate izolat, pot părea ironice, însă povestirea în ansamblu, în ciuda ambiguității sale, se dovedește neechivocă, cel putin în acest sens.

Nu e întâmplător, desigtH) anaritmetismul militant al autorului, atacul său repetat (tipic pueril) împotriva numerelor, a calculelor și măsurătorilor, deoarece gândirea cantitativă presupune maturitate rațională, iar asta nu doar la nivel individual, ci chiar în cadrul evoluției omenirii.

Știința propriu-zisă începe când Galilei proclamă că tomul universului e scris în limba matematicii și lansează îndemnul său fundamental:

„Trebuie să măsurăm tot ce este măsurabil și să facem măsurabil ceea ce nu e”. Saint-Exupery, aviator pasionat, pare să uite, în delirul său regresiv, în penibilul său atac de aritmofobie, de faptul că poate să zboare numai datorită numerelor și măaurătorilor precise.

Micul prinț locuiește pe un asteroid minuscul, metaforă clară a restrânsei și egocentricei lumi infantile. Ajunge pe Pământ în căutare de prieteni și găsește cel puțin unul: chiar pe narator (doi, dacă punem la socoteală și vulpea); însă revine pe insula lui celestă, ca să aibă grijă de egoistul său trandafir, iar pentru asta se sinucide (concret și simbolic) lăsându-se mușcat de un șarpe, întoarce spatele lumii celorlalți, pe care abia a descoperit-o, și se întoarce la involutivul său turn de fildeș, la legătura masochistă cu tiranica lui floare, la refuzul său nevrotic a tot ce înseamnă adult... Nu uita că Micul prinț reprezintă testamentul unui om care mergea (zbura, mai bine zis) spre moarte.

— Ai ceva împotriva sinucigașilor?

— În principiu, nimic, însă n-are nici un sens ' să aduci pe lume copii pentru a-i îndemna să moară (sau să nu trăiască, totuna e) mai înainte de a-și da seama ce este viața. E aberant, așadar, să le oferi dulciuri indigeste și, pe deasupra, otrăvite cu gheața disperării. Amărăciunea (un amestec dezechilibrat de nostalgie și blegeală) reprezintă un venin cu acțiune lentă și imprevizibilă, ale cărui efecte fatale se pot manifesta după mulți ani de la înghițirea sa... Fetița cu chibrituri, micul prinț... Lăsați-i măcar să aibă de-a face cu moartea cea mică mai înainte de a căuta mângâiere în refugiul oferit de cea mare... Lăsați copiii să vină la mine, conchise dracul deschizând ecumenic brațele.

— Iar pe mine lasă-mă să trec la cercul următor.

— Așa curând? Mai sunt atâtea lucruri de văzut pe-aici...

— Mai întâi cele naturale, apoi cele întregi..., am spus neluându-i în seamă obiecția. Acum o să vrei să ghicesc un număr rațional.

— Nu sunt la fel de previzibil ca tine, replică bibliotecarul cu nepăsare afectată. Dar nu ești departe de adevăr... Vreau să ghicești două numere naturale...

— Presupun că e vorba de o ghidușie ironică, l-am întrerupt; sau poate batjocoritoare. Ca să ghicesc două numere naturale, nu am de făcut decât să aplic două versiuni consecutive ale strategiei folosite în prima probă.

— Dacă m-ai lăsa să termin frazele, poate că ai ajunge la concluzii mai puțin simpliste, mă dojeni dracul cu o expresie stoică pe figură. Vreau să ghicești două numere în același timp. Mă voi gândi la o pereche de numere naturale, iar tu va trebui să ghicești despre ce pereche e vorba, nu fiecare număr luat separat. De exemplu, dacă mă gândesc la 18 și la 37, iar tu spui „18 și 42”, nu se cheamă că ai trecut o jumătate de probă: ar fi ca și cum n-ai fi spus nimic.

Trebuie să spui două și numai două numere la fiecare încercare și ele trebuie să coincidă cu cele la care m-am...

— In aceeași ordine?

Ordinea nu contează... deocamdată, a – Proba asta nu-i la fel de ușoară ca cele anterioare, am comentat după o vreme.

— Nici gradul tău de apartenență (sau de pertinență) nu e același în privința acestui cerc.

Scrierile tale violente nu sunt puține: satire, epigrame, pamflete, alocuțiuni...

— Alocuțiunea este pur orală, am protestat, iar eu n-am practicat niciodată violența verbală cu excepția celor mai ușoare și mai inofensive forme ale sale.

— În cazul acesta, poți să rezolvi proba în scris, zise dracul scoțând din mânecă hârtie, pană și călimară. Scuipă în călimară ca să o umple cu cerneală neagră și îmi oferi cele trebuincioase scrisului. M-am și gândit la două numere.

Modalitatea cea mai logică de a începe ordonat părea să fac mai întâi pereche din 1 cu celelalte numere, apoi să trec la 2 și așa mai departe; însă astfel mă confruntam cu infinite serii infinite: un infinit la pătrat.

— 1 2-22-32-4...

— 1 4-24-34-4...

Bibliotecarul se uită peste umărul meu la perechile de numere pe care le înșirasem pe hârtie în rânduri și coloane și bâtâi caraghios din cap spre stingă. Fără să știu prea bine de ce, i-am imitat gestul și astfel partea superioară stingă a tabelului meu infinit la modul infinit deveni vârful unui munte de numere, iar eu mi-am dat seama, în sensul cel mai literal al expresiei, că se cuvenea să abordez problema din mai multe unghiuri. Acea perspectivă înclinată mi-a

arătat că nu aveam decât să cobor pe panta muntelui pentru a parcurge în mod ordonat și exhaustiv toate perechile posibile.

— Unu și unu, unu și doi, unu și trei, doi și doi, unu și patru..., am început să recit.

— Care e criteriul? mă întrerupse dracul.

— Enumăr perechile în ordine crescătoare pe baza sumei membrilor fiecăreia: mai întâi l-l, a căror elemente fac împreună 2, apoi 1-2 (sumă 3), urmează 1-3 și 2-2 (sumă 4)...

— Mă tem că ti-am oferit un indiciu prin aplecarea capului, comentă bibliotecarul chicotind.

— Profit de faptul că nu există un cerc al încrezuților și-ți spun că aș fi trecut oricum această probă.

— Știam. Altfel, nu ți-aș fi dat indiciul acela.

▫ *Cercul al Șaselea* ▫

Trompa bibliotecarului se alungi ca un furtun și aspiră de pe o poliță apropiată o cărticică pe care mi-o înmână: Camino de Josemari Escrivă.

— Am citit-o, i-am spus înapoindu-i-o cu nepăsare. Și nu mi se pare o carte prea violentă. Misogină și grosolană, însă...

— Există oare ceva mai violent decât misoginia (ca să nu mai pomenim despre grosolănie)? mă întrerupse dracul. Prima crimă n-a fost fratricidul lui Cain, ci subjugarea, bazată pe forța brută, a Evei de către Adam. Până și Engels a văzut asta limpede: „Prima exploatare, baza tuturor celorlalte, este a femeii de către bărbat", cum scria în Originea familiei (deși mai târziu a uitat de asta)... Misoginia (a cărei ilustrare este machismul) e spasmul de moarte a omenirii, care îl face să-și reprime partea sa cea

mai vitală și mai cumpătată, să amplifice latura sa cea mai violentă și mai distructivă. Dante, în Infernul lui, a observat cinci tipuri de violență: contra aproapelui, contra ta însuti, contra lui Dumnezeu, contra naturii și contra artei. Misoginia (machismul) e expresia supremă a tuturor acestora, deoarece e fratricidă (sorocidă, ca să fie mai exact), sinucigașă, blasfematoare, antinaturală și antiestetică în cel mai înalt grad. Iar cărticica asta e un delicat colier de perle de misoginie... „Gravitate – citi el deschizând cartea la început -; lasă mutrele și f ițele astea muierești... Fii mascul, virilizează-ți voința... Fii ferm, fii viril, fii bărbat. Iar apoi, fii înger". Cine a zis că îngerii nu au sex?

Continuu: „Ești curios și iscoditor, înclinat spre adulmecare și trândăvie. Nu ti-e rușine să fii, până și în defecte, așa de puțin masculin?" Machismul zeflemitor al Bisericii se manifestă aici fără jenă, aproape cu cochetărie și, tot fără pudoare, e sublimat în aluziile la Fecioara Măria, femeia eunuc, ablațiunea divinizată... Dar observ că nu prea te interesează, conchise dracul oferindu-mi din nou cartea.

— Nu mă interesează deloc. Dacă ar fi fost măcar alt drum, Camino de perfeccion de Santa Xeresa...

— Și ea se află aici.

— În cercul acesta?

— Firește. Reprimarea e una dintre cele mai grave forme de violență și fanatica aia pe care o numești sfântă a dat naștere unor formule atât de obtuz reprimante de tipul „imaginația e nebuna casei" sau „romanele – să nu le vezi în fața ochilor"... Vrei să arunci o privire peste operele ei complete? Le am legate în coperte de porc...

— Nu, am răspuns sec. Am trecut de mult Proba, așa că hai de-aici.

— De aia ți-am dat cărticica asta atât de practică: este „calea” ta pentru a ieși de aici. Deschide-o la pagina 117 și citește.

— Dacă zici tu... „Transigența – am citit – e semnul că nu deții adevărul... Fii intransigent în doctrină și în conduită...”

Ca și cum ar fi fost o bucată de fier atrasă de un puternic magnet, cartea, pe care o țineam cu toată forța, mă trase spre înalt cu mare viteză.

Odată ieșit din al șaptelea puț, cartea părăsi traiectoria sa verticală pentru a căuta un loc în rafturile din cel de-al șaselea, moment de care am profitat ca să-i dau drumul și să aterizez pe cununa circulară ce constituia baza următoarei secțiuni de iad.

Mă aflam acum într-un puț de vreo patruzeci de metri în diametru și vreo sută în înălțime, plin de cărți înghețate.

Bibliotecarul, care mă urmase sub forma unui nor cenușiu se condensa lângă mine și-mi spuse:

— Camino poate să stea la fel de bine în Cercul al Șaptelea ca și în acesta. Paragraful pe care l-ai citit evidenția latura sa dogmatică și de aceea a fost atrasă până aici.

— Acesta nu e cercul ereticilor?

— Ba da. Și cum nu există o cunoaștere mai sigură decât ignoranța, nici siguranță mai mare ca aceea a îndoielii, cărțile eretice nu sunt diferite de cele dogmatice. Dogma este erezie, la fel cum (și din același motiv) proprietatea înseamnă furt. În consecință, aici se află toate cărțile care se proclamă deținătoare ale adevărului, toate bibliile și toate catehismele... Sunt și mai multe decât cele violente, cum poți să vezi. Și mai periculoase.

— Nici aici nu cred că e locul meu și...

— Și-ai vrea s-o ștergi îndată. De acord, de acord, nerăbdător divin... De data asta, da: mă voi gândi la un număr rațional, pe care va trebui să-l ghicești ca să treci în Cercul al Cincilea. M-am și gândit la el.

— Nici proba asta nu e foarte ușoară.

— Luată ca atare, nu e, recunoscu bibliotecarul, însă o simplifică faptul că vine în continuarea celei anterioare. Și spunându-ți asta ți-am și dat un indiciu.

Mai aveam la mine hârtia pe care notasem perechile de numere. Am privit-o câteva secunde căutând relația sugerată de drac și...

— Am găsit. E suficient să înlocuiești liniuțele prin bare oblice, am spus întinzând mâna.

Bibliotecarul mi-a dat pana după ce a muiat-o în neagra lui salivă, iar eu am trecut de la vorbă la faptă.

— Și acum? întrebă dracul privind hârtia peste umărul meu, ținându-și capul înclinat caraghios spre stingă.

— Aici se află toate fracțiile, am răspuns, ca Și toți întregii sub formă de fracții improprii, deoarece există toate perechile de numere posibile.

Nu mai trebuie decât să le enumăr în ordine crescătoare după suma termenilor: 1/1,1/2, 2/1, 1/3, 2/2, 3/1,1/4, 2/3, 3/2, 4/1...

— În felul acesta, ai numi de multe ori (de nenumărate ori, la limită) fiecare număr. De exemplu, l ar figura ca 1/1, 2/2,3/3... Iar, pe de altă parte, în lista ta nu există decât numere Pozitive, dar cele raționale pot să fie și negative.

— Desigur, am recunoscut. Trebuie să introduc în schemă stratagema cu oglindirea de la proba a doua: 1/1, -1/1,1/2, -1/2,2/1, -2/1...

Cât despre prima ta obiecție, nu e relevantă: întrucât teoretic am la dispoziție o eternitate, îmi pot permite luxul

de a repeta numerele de câte ori am chef, dacă până la urmă tot îl voi spune pe cel la care te-ai gândit, fiindcă lista mea parcurge toate posibilitățile existente într-o manieră ordonată și exhaustivă.

— La fel de ordonat și de exhaustiv cum parcurgi tu cercurile iadului, zise dracul cu un zâmbet opac.

▫ *Cercul al Cincilea* ▫

La un gest al bibliotecarului, un volum gros de pe un raft din partea inferioară ieși în afară doar vreo 15 centimetri, de parcă o mână invizibilă ar fi început să îl extragă de la locul său și s-ar fi răzgândit înainte de a termina gestul. O altă carte, așezată pe polița imediat superioară și puțin mai la dreapta, imită îndată mișcarea și așa, unul după altul, își iți spinările înghețate tot atâtea volume câte polițe existau în cercul infernal, formând o scară lungă și îngustă în spirală lipită de suprafața curbă de hârtie congelată.

— Scara rigidă a dogmatismului duce la agitarea inimii și la apatia resemnată a creierului, perora dracul fără să înceteze să zâmbească opac.

Să urcăm.

Cu grația înaripată a hipopotamilor balerini din Fantezia (lui Walt Disney), bibliotecarul urcă pe vârfuri scara îngustă de cărți, iar eu îl urmai poticnit, agățat de coada lui și ferindu-mă să privesc în jos.

Următorul puț avea cam cincizeci de metri în diametru, iar în el nu domnea acea liniște specifică bibliotecilor, fiindcă multe dintre cărți se foiau în rafturi cu zgomot surd de hârtie foșnită.

Altele, dimpotrivă, stăteau leneș înclinate sau culcate, de parcă le-ar fi obosit poziția verticală.

— Acesta este Cercul al Cincilea, al celor irascibili și al celor apatici, zise dracul strângându-și coada. Primii se potrivesc în mare măsură cu cei violenți: vei găsi aici multe cărți care s-ar putea afla în Cercul al Șaptelea și viceversa... E greu, dacă nu imposibil, să desparți furia de violență: chiar mânia reținută e foarte violentă. De fapt, unul dintre spectacolele cele mai violente ale firii este un acces de furie reținută: fluxul de neurotransmițători eliberați între sinapsele crispate este ca o năvălire a bizonilor printr-un defileu în flăcări, iar configurațiile neuronale pe care le (dez) lănțuie insultă cele mai sacre principii ale armoniei. Dacă ai putea vedea cu al treilea ochi furia înfrânată, ea ți-ar induce mai multă groază decât cea dezlănțuită... Mă refer la ochiul cuantic, îmi explică bibliotecarul în timp ce din fruntea lui se ivea o sferă fațetată, asemănătoare ochiului compus al unei muște uriașe, adică cel prin care se văd diferitele posibilități implicite ale situației aflate dinainte, în diversele sale grade de probabilitate. Posibilitățile latente ale unui acces de furie reținută sunt multe și atât de groaznice, de pervers contradictorii și periculoase, de necruțătoare cu ceilalți și cu sine, încât formează un clopot al lui Gauss crăpat (în mod natural sau, mai bine zis, contra naturii) de atâta panică reverberată, de atâtea vibrații perfide...

— Amenințarea e mai rea decât trecerea la fapte, am intervenit ca să-i tai accesul nestăvilit de elocință.

— Așa e, zise el reabsorbindu-și metaforicul (sau metonimicul, după caz) ochi compus. Și nu degeaba ai evocat acea veche maximă șahistă, deoarece aici se află numeroase tratate de șah.

— Tratate de șah? am repetat cu surprindere.

Ce legătură au cu furia?

— Destulă. Ca și cu apatia, viciul ei opus.

— De ce furia și lenea sunt vicii contrarii?

— În primul rând, „apatia” și „lenea” nu sunt niște termeni perfect sinonimi. Apatia înseamnă (sau poate să însemne) și neglijență, delăsare, indolență, buimăceală, ba chiar melancolie... Și cum furia este o exuberanță de energie prost canalizată, un entuziasm negativ și exagerat, apatia, după cum bine știa colericul Dante, este viciul său contrar-complementar, cealaltă față a monedei (false).

Revenind la șah, dacă-l iei în serios (adică dacă uiți că e doar un joc), declanșezi o concentrare în exces și perversă a energiei, a acelei forme degradate a energiei vitale care este competiția. Sahistul (cel care ia în serios șahul) pune cele trei forțe ale sufletului (memoria, înțelegerea și voința) în slujba unei lupte obsesive și feroce pentru supremație, al cărei obiectiv este anihilarea simbolică a adversarului. E de ajuns să te uiți între sprâncenele unui Kasparov ca să-ți dai seama ca șahul (șahul lui, ca și al multora) este o algebră a furiei.

Iar pe de altă parte, paradoxal (însă un paradox nu este altceva decât un adevăr cu susul în jos), șahul este o ocupație tipică pentru cei indolenți și melancolici, pentru cei care întorc spatele vieții... Viața e prea scurtă ca să joci șah (ca să-l iei în serios, vreau să zic) și de aceea e un viciu specific pseudo-intelectualilor și erudiților, însă nu persoanelor cu adevărat inteligente...

— N-o să negi acum că în șah se dovedește Și se exercită inteligența, i-am replicat pe un ton oarecum supărat, din pricina pasiunii mele pentru jocul de șah.

După ce îmi aruncă o privire nepăsătoare, bibliotecarul își luă o înfățișare de povestitor oral și spuse:

— A fost odată un rege care căuta un sfetnic.

Veniră mai mulți candidați și regele îi puse la încercare jucând cu ei șah. Numai doi reușiră să-l învingă, așa că

ceilalți au fost trimiși în treaba lor. În continuare, regele a poruncit ca cei doi candidați care îl învinseseră să se înfrunte între ei în nu mai puțin de 12 partide, iar unul dintre ei le câștigă pe toate. Și, spre surprinderea curtenilor săi, regele îl alese pe învins, hotărâre pe care le-o explică astfel: „Să joci bine șah este de obicei un semn de inteligență, dar să joci prea bine începe să fie un semn de nerozie sau de nebunie, căci numai un nerod sau un nebun i-ar închina acestui joc tot timpul și efortul de care e nevoie ca să ajungi să-l stăpânești”.

— Se află aici multe cărți și nu cred să fie toate de șah, am spus după un scurt răgaz.

— Desigur, sunt reprezentate și celelalte sporturi de competiție, precum și nenumăratele și puerilele lor cânturi de laudă, începând cu Epinicios al lui Pindar...

— Păi, și clasicii greco-latini pot ajunge... veni în iad?

— Din și mai multe motive decât alții, deoarece influența lor e mai mare. Clasicii sunt demni de studiu, dar nu în mod necesar și de venerație. Unul dintre cei mai iluștri locatari ai acestui cerc este Iliada, ca să nu merg mai departe: un poem care de la primul său vers se laudă că este un cânt închinat mâniei nici nu merită să stea în altă parte.

— Și în ce privește apatia?

— În afara cărților care acordă șahului mai multă importanță decât are, care în egală măsură aduc tribut celor două vicii complementare ce definesc Cercul al Cincilea, aici mai poți găsi, ca exemple și răspândaci ai lenei, indolenței și delăsării, numeroși exponenți (deși nu toți) ai postmodernismului, ai gândirii bolnăvicioase, ai relativismului cultural și ai altor superficialități... Superficialitatea, cum spunea Oscar Wilde, care era un expert în acest domeniu, este unicul păcat. Sau, dacă

preferi versiunea populară, lenea e cucoană mare care n-are de mâncare și este mama tuturor viciilor. De aceea, acesta este ecuatorul iadului. Cercul tău.

— Nici vorbă, am protestat. N-am pregetat să fac treabă de când am minte în cap.

— Ai făcut multe lucruri, e adevărat, și tocmai de aceea nu ai aprofundat niciunul. Sau, ca să fiu mai exact, ai făcut multe lucruri tocmai ca să nu fie nevoie să aprofundezi vreunul, la fel cum ai citit o mulțime de cărți ca să nu dai piept direct cu marea Carte a Universului, Cartea Vieții. Iar frecventele (deși scurtele) tale reacții împotriva trândăviei și a lașității reprezintă de obicei accese de entuziasm dezlănțuit și de ^drăzneală arogantă. Bipolaritatea furie-apatie egte trăsătura dominantă a caracterului tău, o știi Prea bine. Acesta e cercul tău.

— În orice caz, am argumentat eu după o vreme, va trebui să mă supui unei alte probe, la fel ca în cercurile anterioare. Simetria iadului cere acest lucru.

— Firește. Și chiar simetria iadului te condamnă să rămâi aici. Căci dacă mai înainte a trebuit să ghicești, succesiv, un număr natural, un număr întreg, o pereche de numere naturale (al căror ansamblu este izomorf față de cel al fracțiilor posibile) și un număr rațional...

— Acum a venit rândul să ghicesc un număr real, am conchis.

— Ceea ce este imposibil, în teorie și în practică.

— Ia gândește-te la număr.

— Nici în toată veșnicia nu vei putea să-l ghicești, deoarece numerele reale, care le includ și pe cele iraționale și pe cele transcendente, nu sunt număr abile.

— Demonstrează-mi asta.

— Dacă insiști... Imaginează-ți o carte cu pagini infinite, fiecare dintre ele de grosimi și înălțimi infinite. Pe prima pagină sunt scrise numerele reale cuprinse între O și l, ordonate după criterii pe care nu le cunoaștem însă irelevante pentru noi, fiindcă singurul lucru care ne interesează este acela de a presupune că se află acolo toate...

În timp ce vorbea, bibliotecarul își scoase din mânecă un sul de pergament și o pană de corb, pe care o muie în propria salivă pentru a scrie o listă de numere 0,752478...

Există o infinitate de numere, evident, și fiecare cu zecimale infinite, continuă dracul, iar noi am presupus că toate se află acolo; însă vom vedea imediat că asta e imposibil, în acest sens nu avem altceva de făcut decât să formăm un număr a cărui primă zecimală să nu fie un 5, a cărui a doua zecimală să nu fie un 4, a cărui a treia zecimală să nu fie un l, și așa mai departe și la nesfârșit. Intrucât numărul astfel format diferă de primul la prima zecimală, de al doilea la a doua zecimală, de al treilea la a treia zecimală etcetera, este diferit de toate cele din lista noastră infinită, care, prin urmare, nu e completă, însă așa putem să facem cu orice listă imaginabilă, altfel nu e posibil să realizezi o listă completă a numerelor reale.

Altfel spus, numerele reale nu sunt numărabile: n-ai cum să le reciți în ordine și exhaustiv, așa cum ai făcut cu celelalte; nici într-o veșnicie n-ai putea să le enumeri măcar pe cele cuprinse între O și l, sau într-un interval oricât de mic vrei tu.

— De acord. Gândește-te la un număr.

— Mă iei peste picior? Tocmai ți-am demonstrat că e imposibil să-l ghicești.

— Tocmai mi-ai demonstrat, prin vechea metodă în diagonală a lui Cantor, că numerele reale nu sunt

numărabile, am replicat, iar nu că eu nu pot să-l ghicesc pe cel la care te gândești.

— Nu cumva e același lucru?

— Tu gândește-te la un număr.

— Bine, bine. Ambiționarea de a încerca imposibilul e una dintre caracteristicile ființei urnane.

Poftim, m-am și gândit.

— A, be, ce, de, e...

— Ce faci?

— Spun literele alfabetului; apoi am să continuu cu toate grupurile de câte două litere, apoi cu cel de câte trei, și așa mai departe. In mod ordonat și exhaustiv, voi forma toate lanțurile literale, adică toate enunțurile posibile, așa că la un moment dat am să pronunț numărul la care te-ai gândit. Oricât ar fi de enorm și de complicat, acel număr trebuie să poată fi descris cu o cantitate finită de cuvinte și, cum voi continua să pronunț tot ce se poate spune, voi ajunge să-l descriu... Numerele reale nu sunt număr abile, însă numerele la care te poți gândi (și care reprezintă o fracțiune infinitezimală din cele reale), da...

Mă surprinde că un rafinat ca tine a trecut cu vederea echivalența denominabil-numărabil...

Pe când îi vorbeam, dracul, crispat tot, se învălui cu propria umbră, iar din creștetul chel îi răsăriră miriade de flagele, filamente convulsive de anemone care încercau degeaba să risipească năvala cuvintelor mele.

▫ *Cercul al Patrulea* ▫

Actinica lui chică căzu neputincioasă pe umerii bibliotecarului, iar mantaua lui de umbră se desfăcu într-o pereche de aripi cenușii. Părea o versiune abisală a Melancoliei lui Diirer.

Se înălță greoi în zbor și eu mă agățai de faldurile lui pentru a urca la cercul următor, care, așa cum mă așteptam, era un puț de vreo șaizeci de metri în diametru.

— Acesta e Cercul al Patrulea, al zgârciților și al risipitorilor, zise dracul în timp ce aripile i se sublimau, iar aburul întunecat i se lăsa la picioare redevenind umbră.

— Știu destule cărți cărora li s-ar potrivi adjectivul „risipitor", cel puțin într-una dintre accepțiuni; dar conceptul de carte zgârcită nu prea îl înțeleg, am recunoscut.

— Păi, adesea, risipitorii și avarii sunt totuna, zise bibliotecarul resorbindu-și pletele false. Risipitori în cuvinte, zgârciti cu ideile: astfel se prezintă majoritatea cărților actuale. Hemoragia verbală seacă ori pur repetitivă a devenit semnul literaturii contemporane.

Însă zgârcenia într-un sens mai puțin metaforic, mai literal și corupt nu e nici ea mai rar întâlnită în cultura voastră degradată... Iar cel mat clar echivalent cultural al zgârceniei este colecționatul, o activitate care, în ciuda prestigiului său (adesea colecționarii de artă se confundă cu niște mecena), este aproape în toate cazurile la fel de meschină și de perversă ca și strânsul banilor.

— Cred că prea generalizezi, am replicat. Filatelia, de exemplu, mi s-a părut întotdeauna o manie destul de bolnăvicioasă. Pe când un colecționar de tablouri...

— Un colecționar de tablouri, mi-o tăie dracul, nu e altceva decât un filatelist megaloman cu vechea scuză a iubirii pentru artă. Timbrele lui sunt doar mai mari și mai fățoase, iar el le atârnă ostentativ pe pereți în loc să le aranjeze între paginile unui album; dar spiritul de acumulare și de acaparare e același. Imboldul de a poseda e pricina tuturor relelor, confuzia oarbă între a avea și a fi e motorul colecționarului.

Dar cum frumusețea nu se lasă posedată, ci doar admirată în măsura redusă în care o puteți suporta și, mărinimoasă, refuză să vă nimicească, colecționarul se agită după fetișuri ale frumuseții, simple expresii materiale, a căror inexistentă valoare intrinsecă încearcă s-o ascundă sub niște prețuri exorbitante fixate de el.

— Dacă ceea ce numești „simple expresii materiale” ale frumuseții sunt operele de artă originale, așa cum reiese din discursul tău, nu poți să spui că le lipsește valoarea intrinsecă: e adevărat că prea adesea ajung la prețuri exorbitante și că piața de artă e una dintre cele mai abjecte; dar e vorba despre obiecte unice și irepetabile...

— Așa era odată, în orice caz, replică bibliotecarul. De când există metode de reproducere în stare să realizeze copii care nu pot fi distinse de original, opera de artă unică și irepetabilă e pură entelechie, mai bine zis e mistificare pură.

La fel cum un poem este o secvență de cuvinte, iar nu cerneala care o plăsmuiește pe hârtie, un tablou e un ansamblu ordonat de puncte de culoare, nu particulele de pigmenți lipite de pânză. Atâta doar că reproducerea unei secvențe cu puncte de culoare, fără să pierzi nimic din informația pe care o conține, e mult mai grea, din punct de vedere tehnic, decât reproducerea unui șir de litere. De aia fetișismul cărții e mult mai puțin răspândit și consacrat decât cel al tabloului.

Dacă ar arde toate paginile pe care Cervantes a scris Don Quijote, nimeni n-ar vedea în asta o tragedie pentru literatură; dar dacă s-ar întâmpla ceva asemănător cu Gioconda, aproape toată lumea ar spune că e o pierdere irecuperabilă. Și totuși există copii ale Giocondei pe care nici ochiul cel mai expert n-ar putea să le diferențieze de original. Și chiar dacă ar arde toate deodată, sufletul

tabloului, informația lui digitalizată, ar permite refacerea sa cu exactitate absolută ori de câte ori am dori acest lucru, fără să se piardă nici un dram din frumusețea lui misterioasă.

Va veni o zi, dacă omenirea va progresa intelectual și (est) etic, în care artiștii își vor arunca sau recicla originalele la fel cum scriitorii își aruncă sau reciclează manuscrisele după ce cărțile au fost editate.

— În orice caz, am spus după câteva secunde, Pentru a respecta pauza emfatică, ăsta nu e locul nieu. Niciodată n-am colecționat și nici n-am adunat nimic, și nici cartea vieții mele, nici cele Pe care le-am scris nu păcătuiesc printr-o risipire sau avariție deosebite.

— Asta e destul de sigur, recunoscu dracul.

Dar fiindcă ai reușit să scapi (cu viclenie rară, trebuie să recunosc) din Cercul al Cincilea, va trebui să te reții aici. Ești, oricum, în câștig: etajul acesta este plin, printre altele, de cataloage de artă minunate.

— Nu mai da ca sigur dinainte că o să rămân în fundătura asta. Am dreptul la o probă. Deși bănuiesc că nu vrei să ghicesc un număr imaginar, l-am ironizat.

— Nu, și nici altceva, evident. Ultima ta șmecherie nu e decât un algoritm universal prin care, sub semnul eternității, ai ajunge să dezlegi orice ghicitoare, enigmă sau problemă care implică un răspuns verbal.

— Și-atunci, ce probă am de trecut?

— Cum aspirația către deplinătate otrăvește spiritul acestor zgârciți nesărați care sunt colecționarii, vreau să întocmești un catalog complet al picturii universale.

— E o sarcină fără sfârșit, am protestat.

— Pleci de la premisa că producția de tablouri nu va înceta niciodată. Nici cea a oamenilor.

Lucru care e complet neverosimil. Cel mai probabil este că o să-ți închei sarcina primită în câteva milenii. Dacă te ocupi de ea cu hărnicie și dăruire, firește.

— De ce mijloace dispun?

Bibliotecarul scoase din mâneca lui largă un laptop și mi-l înmână fără alte comentarii. Apoi se transformă imediat într-un roi de albine, care își luă zborul în toate direcțiile.

La scurtă vreme după aceea, l-am chemat și, pe dată, albinele s-au adunat în același loc și l-au recompus pe drac.

— Încă nu ți-ai început treaba? mă întrebă el văzând că nici nu mă clintisem din loc.

— Dimpotrivă, am și terminat-o. Aici se află, i-am spus fruturându-i pe sub nas computerul portabil, toate tablourile din lume.

— Pe bune? Te superi dacă te rog să-mi faci o demonstrație?

— E plăcerea mea... Uite, deoarece există numeroase tablouri fără titlu și multe altele cu titluri puse de formă, m-am gândit că cea mai precisă și mai neîndoielnică modalitate de a denumi fiecare operă ar fi descrierea ei.

— Ar urma să fie o descriere foarte amănunțită, pentru că multe tablouri sunt asemănătoare ca tematică și tratament artistic, comentă bibliotecarul mângâindu-și barba rară.

— Foarte minuțioasă, bineînțeles... De exemplu, pentru a denumi tabloul Punct roșu în centrul unui dreptunghi alb, am spus în timp ce băteam pe taste, trebuie să specifici că pixelul central e roșu, iar celelalte sunt albe.

În mijlocul ecranului apăru un punct roșu solitar, iar dracul zise privindu-mă pieziș:

— În cazul ăsta descrierea e ușoară. Iar pentru unele tablouri de Klein, de exemplu, nu e deloc mai greu. Însă în alte cazuri...

— Descrierea este întotdeauna la fel de ușoară, l-am întrerupt, doar că e mai mult sau mai puțin lungă. Așa cum ai spus chiar tu mai devreme, un tablou e un ansamblu ordonat de puncte de culoare. Ca atare, nu trebuie decât să descrii în ordine fiecare punct.

Acest program simplu operează cu 800x600 de pixeli, iar pentru fiecare dintre ei există cinci opțiuni: alb, negru și cele trei culori de bază. Nu mai trebuie decât să descrii fiecare tablou în detaliu (respectiv, arătând căreia dintre cele cinci stări posibile îi corespunde fiecare dintre cei 480000 de pixeli) ca să apară pe ecran.

— Merdre, bombăm bibliotecarul în timp ce burta i se umfla în mod vizibil.

— Și nu numai că poți denumi astfel oricare tablou existent, am continuat, ci și pe toate cele posibile; care desigur, cu acest grad de definiție (care nu-i perfect, dar e foarte acceptabil pentru un catalog), nu sunt mai multe de 5 la puterea 480000.

— Merdre, repetă dracul, în timp ce capul i se țuguia ca tichia unui nazaritean și pe burta ajunsă acum extrem de hipertrofiată i se derula o spirală neagră.

— Aveai dreptate, până la urmă n-a fost deloc o sarcină infinită.

▫ *Cercul al Treilea* ▫

Începând să dea drumul gazului acumulat în burta lui profundă, bibliotecarul se ridică precum o rachetă.

În grabă m-am agățat de coada lui pe post de cârmă și cât ți-ai face cruce am ajuns la cercul următor, căruia nu i se mai potrivea numele de puț, fiindcă diametrul lui, de

vreo șaptezeci de metri, nu era mult mai mic decât înălțimea pe care o avea. Semăna, mai degrabă, cu un coloseum plin de spectatori de hârtie muți care, fără chef, stăteau cu spatele la noi.

— Acesta este Cercul al Treilea, cel al nesătuilor, zise dracul dezumflându-se de tot cu un fâsâit surd. Aici vei găsi aproape toate cărțile de bucate...

— Aproape toate?

— Firește, de vreme ce aproape toate dau prioritate simțului gustului, iar nu bunului-simț.

Și, ceea ce-i mai grav, ele îndeamnă la brutalul (adevărată culme a lipsei de etică, antiesteticul, antidieteticul, antiecologicul, antieconomicul și antisocialul) obicei de a devora animale. Cine Știe ce idiot moral care trece drept filosof s-a trezit să spună, pentru a justifica această deprindere și altele încă și mai demne de dispreț, că animalele nu au drepturi fiindcă nu au îndatoriri; în virtutea acestui argument nărod, copiii cei mai mici și deficienții mentali ar fi și ei lipsiți de drepturi, iar „filosoful" în chestiune ar putea servi – dacă nu la ceva mai bun – măcar la făcut cârnați din el.

Instinctul carnivor uman e o prelungire a canibalismului (sau invers). Cât timp vor mai exista mâncători de animale, va mai exista și iubire-ură (sau invers), adică frică și tristețe. Cei care se cred îndreptățiți să mănânce vaci sau porci (fără să fie nevoie, vreau să spun: foamea a ajuns să justifice aproape orice), ca și cei care se cred îndreptățiți să devoreze (psihologic sau simbolic) ființe umane sub pretextul „iubirii" (vezi Cercul al Doilea) nu sunt altceva decât niște pigmei morali de aceeași speță, urmași obtuzi ai aceleiași ideologii a rapacității. Ca să nu mai vorbim despre vânători pentru care gastronomia nu e de cât un simplu pretext, ori despre

taurofili, sau despre cei care transformă în spectacol înjunghierea porcului... Trebuie să fii ori foarte rău, ori foarte prost ca să-ti placă să omori sau să asiști la un omor... Nu-i deloc întâmplător faptul că emblemele culinare ale Imperiului sunt hamburgerul și hot-dog-ul. Și, apropo de dog, ce-i mai grotesc e faptul că mulți dintre acești canibali sensu lato au mascote de care au grijă ca de copiii lor. Indivizi care s-ar îngrozi dacă cineva le-ar înjunghia, le-ar jupui, le-ar tăia, le-ar tranșa și le-ar devora câinele sau pisica înfulecă fără să clipească miei fragezi sau iepurași drăgălași înjunghiați, jupuiți, tăiați și tranșați de către altcineva.

— Păi, atunci, cărțile astea n-ar trebui să stea în Cercul al Șaptelea?

— Ba bine că nu. În măsura în care nu există crimă fără victimă, nici victimă fără agresiune, practic toate cărțile ar putea să stea în Cercul al Șaptelea, dacă ar fi să ne referim la simptomatologie. Iar dacă apelăm la etiologie și în măsura în care superficialitatea e unicul păcat („răul e o greșeală", pare să fi zis Socrate) toate ar putea să se afle în al Cincilea. Eșafodajul din nouă niveluri al bibliotecii nu are pretenția că deține o rigoare taxonomică: e un glosar, o relatare, mai degrabă decât o clasificare stricto sensu.

— Și ce alte cărți mai ai pe aici? am întrebat.

— Există multe feluri de foame și de sete, și toate (cu excepția probabil a foamei și setei de dreptate) degenerează adesea în formele corespunzătoare hămeselii. Foamea de bani (care nu-i tot una cu zgârcenia), de exemplu, a dat naștere unei literaturi dintre cele mai copioase. Ca să nu mai pomenim de foamea de putere, care e cea mai clară dovadă de slăbiciune; de aia există și atâția politicieni și conducători mici de statură...

— Și bibliotecari, am adăugat cu răutate, privind peste umărul dracului cam mărunțel.

— Poate... Statura nu ne-o alegem noi, însă ce optăm să facem cu ea, da, replică el misterios.

— Păi, în funcție de opțiunile mele, ăsta ar fi ultimul loc în care aș merita să mă aflu, i-am spus plin de convingere. Sunt vegetarian de când mă știu și n-am acordat vreodată mare importanță nici bogățiilor, nici puterii.

— Depinde la ce bogății și la ce puteri ne referim, preciza bibliotecarul privindu-mă fix cu ochișorii lui melancolici. Foamea ta nepotolită de cunoaștere, atât de nobilă și de dezinteresată, nu ascunde oare dorința de a te simți superior, de a aparține unei oligarhii intelectuale? Iar setea ta de aventură, așa de juvenilă (ca să nu-i spunem puerilă) și generoasă, nu e oare, la fel, expresia unei adleriene și rușinoase voințe de dominare? *

— N-aș zice că eu n-am chiar deloc de-a face cu acest Cerc, m-am îmbujorat, ci doar că nu cred că ar fi locul cel mai adecvat pentru mine.

— Cu asta suntem amândoi de acord, însă pentru că ai reușit să ieși din cercurile anterioare, în mod paradoxal va trebui să te reții în ăsta, care ți se potrivește cel mai puțin.

— Presupunând că nu reușesc la următoarea probă.

— Nu pot să-mi mai asum alte riscuri, așa că de data asta îți vor da într-adevăr o sarcină infinită. Desigur, o sarcină pe care ai început-o încă din copilărie, zise dracul scoțând din mânecă un chibrit pe care îl aprinse frecându-l de unul dintre coarnele sale scurte; iar la lumina fosforului diabolic m-am văzut pe mine însumi, pe la patru ani, scriind șiruri strânse de numere pe o bucată de hârtie maronie, mare și cam sifonată, care folosise drept ambalaj al unui pachet.

— Voiam să scriu toate numerele, am spus cu un zâmbet care oscila între nostalgic și autocompătimitor.

— Ei bine, acum ai prilejul s-o faci. Cum dominanta acestui cerc e și râvnă nepotolită, nu se putea ceva mai potrivit drept sarcină de iad decât înfăptuirea unei cărți infinite: Cartea Numerelor. Doar cele naturale, firește, scuzată fie re- 'dundanța.

Acestea fiind spuse, bibliotecarul își dădu foc chiar de la chibritul evocator și arse în mai puțin timp decât durează să povestești despre așa ceva, lăsând ca singură urmă o grămăjoară întu, necată de cenușă.

Dar l-am chemat la scurtă vreme după aceea și focul se întoarse în cenușa care îl absorbi ca un burete și se ridică de la pământ ca o stalagmită rapidă de fum semisolid și scânteietor. Coloana cenușie se sforța și reuși până la urmă să revină la forma dracului plumburiu, care mă întrebă surprins:

— Ai vreo nelămurire îh privința sarcinii tale?

— Niciuna. Era o sarcină extrem de clară și de simplă, așa că am și terminat-o.

— Nu mai spune! și unde e, mă rog, infinita Carte a Numerelor?

— Aici, i-am răspuns întinzându-i computerul portabil pe care, aproape fără să-mi dau seama, îl luasem cu mine din cercul anterior. Pentru mai multă comoditate, am pus un număr pe fiecare pagină: 1 la pagina l, 2 la pagina 2, 3 la pagina 3, și așa mai departe și la infinit. Ca să chemi un număr, nu trebuie decât să apeși pe o tastă la pagina corespunzătoare și, ipsofacto (nici că s-a potrivit vreodată mai bine), el apare pe ecran...

Vrei să verifici?

— N-ai făcut nimic, exclamă bibliotecarul ascuțindu-și glasul (si gura). De data asta nici nu te-ai mai deranjat să

pregătești un program simplu! Prin tastarea paginii, scriu eu singur numărul corespunzător...

— Sarcina ta infinită echivalează cu sarcina nulă, la fel ca practica și teoria... Sper că apreciezi eleganța rezolvării.

▫ *Cercul al Doilea* ▫

Dracul îmi smulse computerul și îl zdrobi de pământ. Din aparatul distrus ieși un firicel de fum vâscos și vertical ca un șarpe fermecat.

— Blestemat artefact! exclamă el. De două ori la rând m-ai păcălit cu același vicleșug.

— Nu te-am păcălit, i-am replicat. Tu fixezi regulile jocului și eu le urmez.

— Atunci continuă să te ții după mine, scrâsni bibliotecarul și începu să urce pe funia de fum ieșită din măruntaiele computerului și care se pierdea spre înălțimile uriașei biblioteci verticale.

Am urcat după el cu o ușurință surprinzătoare și așa am ajuns amândoi la cercul următor (ultimul propriu-zis infernal, dacă e să ne luăm după schema dantescă), de vreo optzeci de metri în diametru.

— Acesta e Cercul al Doilea, cel al desfrânaților, zise solemn dracul. Aici vei găsi aproape toate cărțile de amor...

— Aproape toate?

— Desigur, întrucât aproape toate îngăduie, atunci când nu-l preamărește pe față, obiceiul brutal de a-i devora pe ceilalți.

— Dar desfrânarea...

— Amorul e desfrânare, mi-o tăie bibliotecarul. Desfrânarea e pofta dezordonată a plăcerilor trupești. Și, oare, ce tulburare mai mare a poftei există decât dorința de

a lua în stăpânire exclusiv și pentru totdeauna o bucată de carne, de a înghiți de vie o altă persoană...?

— Einstein a pus ordine în fizică înghițindu-l de viu pe Newton, i-am aruncat fără prea mare legătură, doar ca să-l contrazic.

— Einstein l-a înghițit de viu pe Newton pentru că era mort. Iubirea n-are sens ca metaforă sau metonimie („meto, nimia, partea pentru întreg", cum zice poetul) dacă cei care iubesc și cei care sunt iubiți ocupă spatii de timp diferite... Cea mai insuportabilă se dovedește coabitarea, pretenția grotescă de a împărți viața, de parcă viața ar fi un lucru, sau, mai rău, o idee...

Iubirea e desfrânare, la fel cum (și din același motiv pentru care) proprietatea e furt... Atașamentul, dorința asta arzătoare de posesiune (împreună cu viciul complementar, dorința de apartenență), nu ostenesc s-o repet, e cauza tuturor relelor. Iar dintre toate obsesiile astea, amorul e cea mai exagerată și mai morbidă.

— Presupun că te referi la amor în sensul restrâns al îndrăgostirii.

— Mai ales, dar nu exclusiv. Amorul sensu lato rămâne un material extrem de inflamabil.

Iubirea de patrie, ca să nu mă lungesc...

— Ai fi în stare să susții că patriotismul e o formă de desfrâu?

— Și încă dintre cele mai rele. Patriotismul și naționalismul sunt de nedespărțit, iar naționalismul reprezintă o poftă haotică a lascivității simbolice: obiectul strădaniei aprinse de posesiune/apartenență (al amorului, într-un cuvânt) a naționalistului este chiar poporul în întregime, cu subiectivul său corp fizic și cu straniul său conținut moral.

Naționalistul își proiectează dezlănțuirea amoroasă până la nivelul celei mai primitive deșănțări: încearcă să înlocuiască prin cantitate lipsa de calitate, își ascunde frica de libertate în turmă; panica, în năvală.

Naționalismul poate să fie pozitiv doar ca o negare a negării, respectiv ca o opoziție la imperialism, la Imperiu și la slujitorii săi. Reafirmarea coeziunii interne nu are sens decât atunci când are de făcut față invaziei dezmembratoare:

În caz contrar, contopirea asta nu-i decât simplă rigiditate, pură scleroză multiplă...

— Patriotismul nu are de ce să fie pus la un loc cu naționalismul, am replicat. El poate să însemne, pur și simplu, sentimentul de mândrie că faci parte dintr-o țară sau...

— Ca să te simți mândru de ceva, mă întrerupse bibliotecarul, trebuie să crezi că acel ceva, orice ar fi, e mai bun decât alternativele. Poate să-ți placă Italia mai mult decât oricare altă țară, te poți identifica și cu arta sau cultura ei mai mult decât cu altele; dar să fii mândru că ești italian presupune să te gândești că e mai bine (nu mai avantajos sau mai plăcut, ci mai bine, în sensul de calitativ superior) decât să fii belgian sau iranian.

Singurul patriot bun e patriotul mort: de aia patriotismul are predispoziția naturală spre jertfa eroică.

Analog vorbind, singurul îndrăgostit bun e îndrăgostitul mort: de aia iubirea are o predispoziție naturală spre gelozie, tristețe, violență și, în ultimă instanță, spre sinucidere (fizică sau mentală). Byron spunea chestia asta: e mai ușor să mori pentru persoana iubită decât să trăiești cu ea. Și nu la fel de crunt.

Ce condiție tristă a mamiferului pentru care celălalt (sau cealaltă) reprezintă primul refugiu și primul aliment.

Pentru copil, celălalt (sau cealaltă) înseamnă metafora (ori metonimia, după caz) lumii, iar mai târziu, pentru adult, pentru mamiferul reflexiv (adică, speculativ), lumea se transformă în metafora (sau metonimia) celuilalt (cum zice poetul: „Totul e o metaforă a ta, despre tine, de parcă lumea ar fi un mare poem fără sfârșit. Nu-i drum să nu fugă de umbra ta.

Nu-i hău și nici genune care să nu ajungă în ochii tăi. Nu-i noapte care să nu fie rotundă, neagră, fără fund și dublă ca pupilele tale. Marea a uitat dacă a fost vreodată doar apă, nisipul doar pământ uscat, dacă vreodată valurile nu ți-au fost ție buze. Nu-i perete care să nu fie altceva decât pielea ta de nepătruns...").

Nu degeaba se folosește termenul „iubire" pentru a face referire, mai ales, la afecțiunea dintre părinți și copii și la afecțiunea pe care și-o poartă îndrăgostiții, cu valoare în principiu egală, chiar dacă tabuul incestului se străduiește să le despartă. Psihanaliza a insistat până la saturație asupra caracterului erotic al afecțiunii filiale, din greu mascat de cel mai universal dintre tabuuri. Dar aspectul reciproc al problemei nu e mai puțin grav: caracterul filial al afecțiunii erotice.

În iubire subzistă dorința arzătoare de recuperare a acelui paradis pierdut în care mama era prelungirea eului, nesfârșita lui sursă de plăcere și de siguranță, în acest sens, iubirea e mereu infantilă, regresivă: refuză să accepte evidenta separării ireversibile, a alterității autonome și intangibile; așa că, pe bună dreptate, e reprezentată printr-un prunc neprihănit și durduliu legat la ochi. Și de aceea gelozia e cel mai obișnuit (ca și cel mai penibil) simptom al iubirii.

Gelozia cu tot alaiul ei dezgustător (spirit posesiv, dependență, neliniște, agresivitate...) reprezintă consecința

logică a puerilității iubirii: când două persoane, îndrăgostindu-se, încheie un acord tacit pentru satisfacerea reciprocă a tulburărilor oedipiene de care sunt cuprinse ajung inevitabil să se simtă mereu frustrate sau la limita frustrării, a lepădării, deoarece bebelușul din ei exacerbat de înflăcărarea iubirii pretinde o grijă constantă și exclusivă de care în sinea lui știe că e imposibil să aibă parte. Teama asta intensă de abandonare, frustrarea surdă și permanentă cauzată de faptul că nu e o ființă omnipotentă, omniprezentă și omniscientă în universul celuilalt se transformă în gelozie, monstrul cu ochi verzi care își bate joc de carnea din care se hrănește.

Iubirea, care adesea se înfățișează ca ultima redută a autenticității și a autodeterminării în cadrul societății voastre ipocrite și coercitive, nu e în realitate decât farsa supremă și cea mai strâmtă dintre cuștile concentrice care vă țin captivi.

Membrii unui cuplu se supun reciproc celei mai de jos forme de înșelare (de imaginat doar în măsura în care amândoi vor să fie înșelați la fel sau mai mult decât să înșele) și, priponiți de lanțul unei dependențe morbide, devin, fiecare, piatra de moară a celuilalt.

Cu sângele lor îndrăgostiții semnează acest pact eliptic: tu te vei preface că eu sunt tot ce poate să fie mai important pentru tine, centrul universului tău, iar eu mă voi preface că tu ești centrul universului meu; în acest fel, vom uita că, din momentul în care am trecut de prima copilărie, suntem irevocabil singuri, fiecare izolat în centrul propriului său univers... Tu te vei preface că eu sunt pentru tine ceva unic și de neînlocuit, că ești cu mine tocmai pentru că e vorba de mine, când de fapt identitatea mea profundă îți rămâne necunoscută și inaccesibilă, iar eu nu sunt altceva decât unul/una dintre sutele de actori/actrițe care ar putea să joace același rol pentru tine;

în schimb, eu mă voi preface că tu ești pentru mine ceva unic și de neînlocuit (lucru pe care îl voi îndeplini cu atât mai ușor cu cât tu mă vei face să cred că eu sunt ceva unic și de neînlocuit pentru tine), că sunt cu tine tocmai pentru că ești tu...

Lăsându-se pradă unui destin marcat de schizofrenie reflectată, care ar merita studierea cât mai atentă din partea psihologilor, cei doi actori se închipuie (sau cred că se închipuie) nu doar jucând în piesa celuilalt, ci și în a lor. Singura diferență dintre seducătorul viclean și îndrăgostitul sincer este că primul amăgește doar o persoană, iar celălalt două.

Pe de altă parte, atâta amăgire reciprocă e de conceput doar în condițiile unei mitologii bine statornicite. La fel cum religia reprezintă o formă de iubire (pentru tată – adică față de principiul autorității – divinizat), iubirea e o formă de religie, răspunsul mitic față de caracterul inaccesibil și necunoscut al alterității. În timp ce religia e o mitologie menită să alunge frica de moarte, iubirea e o mitologie menită să exorcizeze frica de singurătate și, ca atare, vă împiedică să vă confruntați direct cu problema și înlesnește perpetuarea unei societăți fragmentate (dacă nu chiar mai rău, moleculizate) și asolidare, cauza principală a singurătății extreme în care trăiți.

— Având în vedere că multă lume face abstracție de miturile religioase, am intervenit eu profitând de o pauză emfatică a dracului, dar aproape nimeni de îndrăgostiți, ar trebui oare să tragem concluzia că frica de singurătate e mai intensă și mai cruntă decât frica de moarte?

— În primul rând, foarte puțină lume face abstracție cu adevărat de miturile religioase, replică bibliotecarul ridicând degetul arătător. Majoritatea celor care cred că nu se sinchisesc de religie se agață de o serie de mituri

înlocuitoare (pseudoștiințifice, patriotice, ezoterice...) care, dacă nu alungă teama de moarte, mai reduc cel puțin teama de viață, în al doilea rând, moartea în sine e un fenomen unic, definitiv și pe care aproape toți îl percepeți ca pe ceva vag și îndepărtat, ceva care, ca și soarele, nu se lasă privit direct. Moartea nu se experimentează, ne reamintește Epicur: când tu exiști, moartea nu există; când moartea e prezentă, tu nu mai exiști. Singurătatea, dimpotrivă, e o experiență frecventă (ca să nu spunem continuă) și directă, foarte greu de domolit într-o manieră cât de cât satisfăcătoare în lumea voastră crudă. Nevoia de a te amăgi în privința singurătății este mult mai directă și mai presantă decât nevoia de a te amăgi în privința morții. De aia este iubirea mitul vostru de bază, nuclear...

— Vorbești de parcă nu s-ar fi produs nici o schimbare de la Romantism încoace.

— Romantism, tu ai spus-o: acesta-i cuvântul-cheie, cuvântul teribil... Romantism înseamnă să crezi că ploaia este ecoul lacrimilor tale.

Romantism înseamnă să cunoști valoarea întregului și prețul nimicului. Romantism înseamnă să mori pentru o idee în loc să lupți pentru ea.

Romantism înseamnă să te pierzi într-o grădină.

Romantism înseamnă să dezgropi cadavrul iubitei după ce ai îngropat-o de vie. Romantism înseamnă să dai de veste cu buricul și să confunzi buricul cu Luna. Romantism înseamnă să confunzi inima cu fundul și fundul cu vremurile...

Romantism este, până la urmă, o estetică a disperării și, într-adevăr, ați avansat foarte puțin din secolul al XlX-lea: Realismul nu a depășit pragul hârtiei tipărite, cel puțin în domeniul acesta.

Presupusele atitudini „realiste” – marcă dracul ghilimelele dând din urechi – sau „progresiste” față de iubire merg foarte rar mai departe de o simplă aducere la zi a mitului (prin care, firește, contribuie la perpetuarea lui). La fel cum căsătoria se flexibilizează în mod oficial prin divorț (o flexibilitate neoficială a avut întotdeauna, mai ales pentru bărbați), iubirea, pentru a supraviețui într-o epocă presupus raționalistă și demistificatoare, se dezbără de pretențiile sale legate de absolut și eternitate. Dar nu e vorba despre o renunțare sinceră: imboldul oedipian spre o sursă de plăcere și siguranță depline, necondiționate, continue și exclusive rămâne latent; rămâne vie dorința de anexare a unei alte persoane (nu degeaba e folosit termenul „a cuceri” ca sinonim pentru a se îndrăgosti), de recuperare a statutului edenic, timpul închis în cerc când mama era fortăreața moale a unui ego cu margini neclare (Liebe ist Heimweh[1], cum spun teutonii).

Până când nu demascați iubirea ca mit paralizant, până când nu renunțați s-o mai priviți ca pe un fel de minune frumoasă și să începeți s-o vedeți și s-o tratați ca pe o tulburare afectiv-sexuală...

— Am și început să facem asta. În limbajul colocvial se face adesea aluzie la caracterul traumatizant al iubirii: se vorbește despre „rău de iubire”, despre „febra dragostei”... Brazilienii sunt și mai expliciți și folosesc „tarado”, adică „tarat” ca sinonim pentru îndrăgostit...

— Da, recunoscu bibliotecarul, și nu degeaba e reprezentat Cupidon înarmat cu arc și săgeți. Dar religia iubirii e așa de cramponată, că nici măcar recunoașterea deschisă a faptului că e vorba despre un zeu orb și tiranic nu vă împiedică să-l adorați în continuare sub o formă sau alta... Adagiul teribil „de la iubire la ură nu-i decât un pas” ar trebui să fie suficient ca să trezească și în cel mai naiv

bănuiala despre anormalitatea iubirii. Iubirea și ura sunt cele două fețe ale monedei afective curente, bătută dintr-un pervers aliaj bogat în violență, frică, minciună...

Sunt cele două fețe ale lipsei de comunicare și de aceea se și află atât de aproape, e atât de ușor de trecut de la una la alta, chiar de confundat între ele. Dacă voi oamenii ați putea să aflați adevărul, să vă înțelegeți, să colaborați, să vă puneți în mișcare solidaritatea și compasiunea, ar dispărea atit ura, cât și reversul ei, perechea ei dialectică, iubirea constrângătoare. Și n-ar mai exista decât prietenie, prietenie epicuriană, mai mult sau mai puțin intimă, mai mult sau mai puțin erotică, însă prețuind întotdeauna identitatea, detașată, deschisă, liberă...

— Dar...

— Trebuie evitată elucubrația curentă, mă întrerupse bibliotecarul, anticipându-mi obiecția, care pleacă de la premisa că aspectele negative ale acestei iubiri constrângătoare, situată la doar un pas de ură, sunt defecte extrinsece, accidente izolate ale unei ipotetice „esențe" a iubirii, pură, luminoasă... Trebuie înțeles că sunt elemente intrinseci, inseparabile, consubstanțiale... Spiritul de posesiune și dependența dau naștere automat geloziei, neliniștii, frustrării, iar frustrarea se transformă în agresivitate sau depresie (cea mai rea dintre agresiuni).

Sărmane mamifere semigânditoare... Nu-i ușor să lupți cu obișnuința înrădăcinată de a privi iubirea ca pe ceva sigur-bun-frumos și să începi să îi faci față considerând-o doar o formă de alienare. Majoritatea oamenilor vede și trăiește iubirea ca pe ceva autentic și personal la superlativ, expresie a nucleului propriului ego și sursă primordială a satisfacțiilor celor mai intense și mai înalte... Iar asta în ciuda faptului că derularea propriu-zisă a poveștilor de iubire face tot posibilul ca să ne

„dezamăgească”, fie printr-o decepție brusc ivită, fie printr-o răcire treptată jalonată cu deziluzii mai mici. Odată îndeplinit obiectivul său de fărâmițare (moleculizare) a societății, iubirea își dă pe față cel mai adesea amăgirea principală, însă mulți refuză s-o vadă, într-atât de inevitabilă și ireversibilă li se pare situația. Iar dintre cei care admit eșecul, majoritatea îl pun pe seama greșelilor personale sau împrejurărilor potrivnice, încăpățânându-se să ia act de falsitatea fundamentală contextului în sine.

Ba chiar și dintre eventualii sceptici ai erosului, cei mai mulți umblă după surogate alternative din cale-afară și, în ultimă instanță, ajung să le mistifice încă și mai abitir, considerându-le ceva prea frumos ca să fie adevărat și trivializând alte tipuri de experiențe erotice (ori chiar căutând de-a dreptul trivialitatea din disperare sau lașitate).

Formele astea calpe de scepticism, resemnare sau dezamăgire nu se opun mitologiei iubirii ci, dimpotrivă, o consolidează, în măsura în care alterează cauzele frustrării și deviază agresivitatea abătută de la ținta ei inițială: adică însuși mitul iubirii și ideile care îl alimentează.

— Prin urmare, cercul depravaților e plin de cânturi închinate iubirii și patriei, am comentat după un răgaz de reflexie.

— Dar ce te așteptai să găsești pe-aici?

— Pornografie, adulter...

— Căsătoria e un adulter, cel mai mare adulter, la fel cum (și din același motiv) pentru care proprietatea e furt. Abjecta instituție conjugală înșală sinceritatea, spontaneitatea, loialitatea, blândețea și statornicia cu cei mai parșivi înlocuitori: conformismul, obligația, fidelitatea, curtoazia, coabitarea... Iar asta în cel mai bun caz, fiindcă cel mai adesea chiar aceste surogate suferă degenerări

ulterioare... Căsătoria este adulter și, evident, aici vei găsi, la loc de cinste, toate cărțile care o preamăresc și o justifică.

Cât privește pornografia, în măsura în care contribuie la perpetuarea imaginii despre femeie ca obiect sexual (fapt care se petrece cel mai adesea, cu precădere în acea formă de pornografie blajină și vicleană care parazitează publicitatea și mediile de comunicare), aceasta se află în Cercul al Șaptelea, deoarece este vorba despre o formă de violență, și încă dintre cele mai rele. Dacă n-ar fi așa, nici n-ar avea ce să caute în această bibliotecă, fiindcă, altfel, simpla gimnastică sexuală nu-i deranjează decât pe farisei.

— Simpla gimnastică sexuală nu-i deranjează decât pe farisei, am repetat, dar îi satisface doar pe filistini... Care e „calea de mijloc” (în privința asta Buddha a uitat să ne-o arate precis) între transcendentalitate și superficialitate, între iubirea romantică și sexul pur și simplu? Cum ar trebui să fie relațiile erotico-afective?

— Relațiile erotico-afective, iertat fie pleonasmul (deoarece erotismul și afectivitatea sunt concepte foarte înrudite, ca să nu spunem echivalente), n-ar trebui să fie în nici un fel preconceput, deoarece fiecare relație are de găsit (și de creat) forma proprie și drumul său... N-ar trebui să ducă la binomul nefast posesivitate-dependență. N-ar trebui să implice pretenția deșănțată de a avea un destin comun, de „a împărți viața”.

N-ar trebui să recunoască și nici să respecte alte reguli decât acelea care, fără constrângere și nici control, stau la baza unei bune prietenii... O versiune epicuriană (sau budistă, dacă preferi) a aceluifoedus amicitiae pe care sărmanul Catul îl invoca în nefericita sa legătură cu Lesbia ar putea să constituie un prim pas.

— Nu poți să fii mai precis?

— Nu, nu pot. Nici eu, nici nimeni. Nu putem decât să întrezărim alternativele posibile ale iubirii așa cum este ea trăită și înțeleasă azi, de vreme ce sunt legate de condiții psihologice și sociale radical diferite... Nu ne putem face de-l cit o idee vagă despre „amorul liber", din ace-j lași motiv din care nu avem cum să ne facem o | idee limpede despre o societate liberă, pentru ^ că ambele aspecte, afectivitatea nerepresivă și societatea nerepresivă, sunt indisolubil unite, se determină reciproc, la fel cum se determină reciproc iubirea bolnavă și societatea bolnavă actuale...

— Vreau să spun, l-am întrerupt, dacă n-ai putea să fii mai precis în privința acelui pact de prietenie epicurian-budist între îndrăgostiți, despre care vorbeai.

— Ei bine, aș putea să spun câte ceva, cum ar fi: dacă tot am contactat împreună febra amoroasă, să ne ajutăm reciproc să scăpăm de ea, să evităm ca delirul ei să ne zăpăcească și să ne tragă la fund. Hai să salvăm afectul nostru inflamat de propriile sale excese, așa cum ai grijă de un copil zburdalnic ca să nu-și facă singur rău și ca să crească puternic și sănătos. Să consolidam calitățile specifice prieteniilor deosebite: sinceritate, loialitate, sprijin dezinteresat, respect față de individualitatea celuilalt, față de autonomia și intimitatea lui... Să nu hrănim afectul cu necesitate, ci cu libertate. Să luptăm împreună contra simțului de posesie, contra dependenței, geloziei. Să parcurgem împreună și cu ochii larg deschiși drumul incestului, acoperind toată gama de la erotism la fraternitate...

— Pare un program bun, am recunoscut. Voi încerca să-l pun în practică îndată ce voi avea parte de o companie mai stimulatoare decât a ta.

— Mă tem că nu-ți va fi chiar așa de ușor...

La cea de a cincea probă ți-ai bătut joc de mine cu dibăcie: ai inventat o mașinărie capabilă să rezolve, ducând până la ultimele sale consecințe metoda exhaustivității, orice problemă care admite o soluție verbală și capabilă, în consecință, să ghicească, sub specia eternității, orice număr care poate fi gândit... Și pentru că ai rupt transfinita barieră a numerelor reale, reconstruiește-o: inventează o mașinărie conceptuală în stare să le genereze. Pe toate, nu doar pe cele la care te poți gândi.

— Cum pot să mă gândesc la un dispozitiv care să poată genera ceea ce nu poate fi gândit?

Am protestat.

— Asta-i provocarea. Dacă ți-aș fi dat o probă ușoară, te-aș fi dezamăgit, zise bibliotecarul în timp ce dispărea treptat, la fel ca pisica din Cheshire, până când nu mai rămase decât rânjetul lui plutind în aer.

▫ *Machina ex Deo* ▫

Like a love machine...

Ecuația iubire=desfrâu m-a făcut să evoc pe jumătate uitata melodie, mașinăria sacadată din pistoane a libidoului dezlănțuit ritmic ale cărei acorduri se transformară în mintea mea deprimată într-un limbaj cifrat, un cod binar de diastole și sistole... Nu, nu era un limbaj cifrat, ci analogic... Trepidația mașinăriei iubirii insinua un discurs binar, da, însă unul direct, literal...

Un discurs binar, apoi ternar... O singură notă dădea naștere, pe post de ecou, unei a doua note, din a cărei interacțiune cu prima apărea o a treia... Mașina iubirii. Dumnezeu e iubire. Dumnezeu e (mașina de) iubire. Un singur Dumnezeu generează, iubindu-se pe sine, o a doua Persoană, iar din iubirea reciprocă a celor două prime Persoane apare o a treia... Trei linii melodice și un singur

cântec. Dar liniile se întrepătrund, iar din fiecare intersectare se naște o nouă linie, care la rândul ei se încrucișează cu toate celelalte...

L-am chemat pe drac, care imediat s-a materializat în jurul propriului său zâmbet.

— Ai și inventat mașinăria? mă întrebă el fără să înceteze să rânjească la fel ca un motan.

— Cu ajutorul lui Dumnezeu.

— Aș prefera să nu-i rostești numele. Cu toate că știu că în cazul tău e vorba de un comentariu pur ironic, de vreme ce te declari ateu.

— Agnostic, am nuanțat, și nu e un comentariu ironic, ci unul tehnic: chiar Dumnezeu e mașinăria care generează toate numerele. La o privire mai atentă, nici nu putea să fie altfel, nu ți se pare?

— Te avertizez că nu voi accepta trucuri de genul „Dumnezeu recită numerele reale într-un limbaj de taină pe care numai el îl poate concepe”.

— Niciodată nu te-aș jigni, nici pe mine nu m-aș înjosi cu o banalitate de genul ăsta, i-am replicat cu demnitate afectată. Deși soluția găsită are de-a face, într-adevăr, cu taina...

— Ce taină?

— Taina exemplară a primei religii presupus monoteiste.

— Cea a Sfintei Treimi?

— Eu aș numi-o mai degrabă a Sfintei Infinități; deși chiar acest nume se dovedește insuficient.

— Ce vrei să spui?

— Taina Sfintei Treimi a fost întotdeauna considerată o taină excedentară: cum poate Dumnezeu unicul să fie în același timp trinic? De ce trei Persoane, dacă până la urmă

e de ajuns una pentru orice? Dar și mai de neînțeles (de fapt, inacceptabil din punct de vedere teologic) este taina complementară, taina prin imperfecțiune: dacă există mai multe Persoane, de ce doar trei?

Dacă iubirea narcisistă a Tatălui față de sine dă naștere Fiului, acesta, care e în egală măsură Dumnezeu la fel ca Tatăl, se va iubi cu aceeași putere și, inevitabil, va da naștere Nepotului, care la rândul său îl va concepe pe Strănepot, iar acesta pe Stră-strănepot, și așa mai departe și la nesfârșit.

Pe de altă. Parte, dacă iubirea incestuoasă dintre Tată și Fiu concepe Duhul Sfânt (Porumbelul divin), cea dintre Fiu și Nepot nu are de ce să fie mai puțin fecundă și va da naștere, să zicem, Turturelei. Iar iubirea dintre Tată și Nepot, Rândunelei...

Și acesta nu-i decât începutul pentru că nu există nici un motiv să credem că Persoanele divine trebuie să se limiteze la idile binare. Corect teologic este să crezi, din contră, că Dumnezeu a epuizat toate posibilitățile autoiubitoare și că formulele de menage-ă-trois/quatre/cinq... au fost și ele consumate fecund, respectiv, cu fiecare generație derivată, de fiecare dată apărând câte o nouă Persoană.

Astfel că, pe de o parte avem o dinastie narcisistă (Tată, Fiu, Nepot, Strănepot, Stră-strănepot...) care corespunde evident cu seria numerelor naturale: l, 2,3,4,5... (prin asta nu încerc să-i răpesc Duhului Sfânt statutul de a Treia Per-, soană în beneficiul Nepotului: nu e vorba de spre o enumerare ierarhică, ci pur și simplu ope rantă; în plus, nici n-are rost să vorbim despr ierarhie, întrucât toate Persoanele sunt egale înj tre ele).

Iar pe de altă parte, fiecărui subansamblu dd N (N fiind ansamblul numerelor naturale) îi ce respunde o nouă

Persoană. Astfel, subansamblul {1,2} se transformă în Duhul Sfânt prin sirnpla asociere a subansamblului marcat de iubire, de vreme ce 1 e Tatăl și 2 Fiul.

Așa că, iată mașinăria ta generatoare a tuturor numerelor.

— Un moment, replică bibliotecarul. Mașinăria ta (ingenioasă, trebuie să recunosc și interesantă din punct de vedere teologic) nu iese din cadrul lui N. Subansamblurile lui N sunt numărabile, iar ca să demonstrezi asta ajunge să te folosești de același raționament cu ajutorul căruia ai reușit să treci de proba a treia: în același fel în care ai ordonat tu perechile de numere pe baza sumei componentelor acestora, putem să ordonăm de la mai mic la mai mare toate subansamblurile lui N: cele a căror sumă e 3 (nu e decât unul: {1,2}), cele cu sumă 4 (tot numai unul: {1,3}), cele cu sumă 5...

În timp ce vorbea, dracul scoase din mânecă un sul de pergament și o pană de corb, pe care o muie în propria salivă și scrise o listă.

3 {1,2}.

4 {1,3}.

5 {1,4} {2,3}.

6 {1,5} {2,4} {1,2,3}.

— Sfânta Infinitate asta a ta poate fi numărată, conchise bibliotecarul. Kroenecker a și spus chestia asta: Dumnezeu a făcut doar numerele naturale; toate celelalte sunt opera omului.

— Presupun că stă în firea ta demonică să subapreciezi puterea divină, i-am replicat. Ceea ce spui e adevărat pentru Subansamblurile finite ale lui N; însă nu i-ar sta deloc în fire lui Dumnezeu să dea înapoi în fața chestiunilor (dacă mi-e permis galicismul) infinite. Toate Persoanele

pare, de exemplu, se iubesc grupat și făcând asta dau naștere unei noi Persoane: Sfânta Paritate, în mod analog, Persoanele impare creează Sfânta Impari țațe, iar cele prime, Sfânta Primitate...

Altfel spus, toate subansamblurile lui N, cele finite și cele infinite, creează noi Persoane. Și ansamblul tuturor subansamblurilor finite și infinite ale lui N este, așa cum știi, alef-l, primul număr transfinit al lui Cantor, cel continuu, echivalentul lui R, ansamblul numerelor reale.

Dar mașinăria nu se oprește aici. Nu se oprește niciodată: Persoanele din alef-1 se grupează amoros, la rândul lor, în toate formele finite și infinite posibile, iar ansamblul tuturor subansamblurilor lui alef-l este, după cum știi, alef-2.

Si Persoanele din alef-2, la rândul lor, se adună sub toate formele posibile, și așa mai departe și la nesfârșit. Înflăcărarea autoerotică a lui Dumnezeu generează întreaga serie alef, teribila dinastie a numerelor transfinite ale lui Cantor...

▫ *Limbul* ▫

Dracul se tot încovoiase din ce în ce mai mult sub greutatea argumentelor mele. Și în așa hal se încovoie că îi apărură aripi negre, iar nasul său se transformă într-un cioc lung și ascuțit.

— Never mor e, croncăni corbul enorm ridicându-se în zbor.

M-am agățat iute de picioarele lui gheroase, iar el cu o lipsă de chef evidentă mă duse până la următorul cerc.

Am avut senzația că irup în centrul unui crater selenar enorm. Transparența nepământeană a aerului, lipsa totală a obiectelor cu ajutorul cărora să te poți orienta în spațiu, ca și uniforma luminozitate crepusculară făceau imposibilă

calcularea distanțelor; însă dacă peretele vertical ce ne înconjura avea, ca în cercurile anterioare, vreo sută de metri înălțime, prin dimensiunea sa înșelătoare probabil că se afla la vreo cinci sute de metri depărtare.

I-am comunicat estimările mele bibliotecarului, care spuse în timp ce se despovăra de înfățișarea de corb:

— Proporția e corectă: ne aflăm într-adevăr la o distanță de rafturi (căci, așa cum ai ghicit, ceea ce ne înconjoară e un zid de cărți) cam de cinci ori mai mare decât înălțimea, însă diametrul cercului în al cărui centru ne găsim are mai mult de un kilometru.

— Și, în consecință, zidul de cărti are mai mult de o sută de metri înălțime...

— Într-adevăr, zise dracul și se puse în mișcare fără alte comentarii.

Eu nu puteam face altceva, așa că l-am urmat.

Am umblat fără oprire cincisprezece zile. Pe măsură ce ne apropiam de zidul de cărți, înălțimea sa creștea monstruos. Când ajungeam lângă el, părea să se prelungească la nesfârșit în lumina crepusculară a înălțimilor.

— Poate că ai vrea să rectifici prima ta estimare despre dimensiunea acestui cerc, comentă bibliotecarul cu un surâs condescendent.

— Am umblat vreo l 500 de kilometri, am calculat, așa că cercul are cam 3000 de kilometri în diametru, iar zidul de cărți vreo 300 de metri înălțime.

— Niște valori destul de apropiate de cele reale, zise dracul dând aprobator din cap.

— Asta înseamnă... mai multe sute de miliarde de cărți.

— Așa este.

— Iar asta n-are nici o noimă. Ce-i aici, Biblioteca Universală?

— Știi foarte bine, replică tăios bibliotecarul, că numărul de cărți posibile (chiar eliminându-le pe cele repetitive și absurde) este neînchipuit mai mare decât orice cifră care ar putea să fie rostită fără să-ți pierzi suflul.

— Sigur că da. Însă poate numărul de cărți nu doar gramatical acceptabile, ci și cu rațiune de a exista...:

— Numărul de cărți „cu rațiune de a exista", mă întrerupse dracul marcând iar ghilimelele din urechi, cu nerăbdare, se poate reduce după cum ai chef, oricât de puțin riguros ar fi criteriul de selecție, însă acesta este Primul Cerc, Limbul cărților nebotezate, adică cele care nu au fost binecuvântate de ochii cititorilor și, ca atare, nu au ajuns la deplinătatea ființării (esse est esse lectum).

— Presupun că te referi la cele inedite.

— Evident.

— Dar, în cel mai bun caz, am obiectat, numărul de cărți inedite poate să fie de ordinul zecilor sau sutelor de milioane...

— Depinde. Există, în principiu, trei tipuri (sau niveluri) de inedite: cărțile scrise dar nepublicate, cele gândite însă nescrise și cele trăite dar negândite. Iar ultimul tip, de ce să n-o spunem, este de departe cel mai numeros, cel care ocupă cea mai mare parte a acestui cerc și care îi și justifică dimensiunile mari.

— Chiar și așa...

— Întreaga viață umană, continuă bibliotecarul venind în întâmpinarea obiecției mele, este (chiar dacă nu doar atât) un flux aproape continuu de cuvinte și cu toate că majoritatea acestor cuvinte nu e niciodată scrisă și nici măcar nu face obiectul unei elaborări conștiente (cuvintele nu sunt „gândite" în sensul major al termenului), într-o

oarecare măsură ele conturează o carte, o ciornă uriașă înregistrată pe circuitele neuronale cu mult mai multă precizie decât îți închipui (drept pentru care nu e tocmai exact să spui că acele cuvinte nu au fost scrise: când se tastează un text la computer, e considerat scris, deși nu este imprimat, iar creierul, cel puțin în privința registrului de informație verbală, e destul de asemănător cu un computer).

— Și aici se află toate viețile?

— Toate cele care au atins pragul verbal. De la cele mai scurte, abia niște bolboroseli articulate nesigur; până la cele mai lungi, care ajung să umple vreo 400000 de volume.

— Un volum pe zi, am estimat, fiindcă viețile cele mai lungi durează un pic peste o sută de ani.

— Așa e. Îți ia cam cinci minute să citești o pagină, pentru că în fiecare pagină se află adunate vreo cinci minute de viață, deoarece aceste cărți o narează în timp real.

— Aș putea să văd una?

— Poți să le citești pe toate, dacă vrei.

— Mă mulțumesc să răsfoiesc una la întâmplare.

— De ce una la întâmplare? zise dracul și realiză o săritură uimitoare care îl făcu să se piardă în înălțimi.

După câteva secunde ateriza din nou alături de mine cu o carte în mână.

— Acesta e ultimul tom (deocamdată) al cărții vieții tale, îmi spuse în timp ce mi-l oferea, cel care corespunde zilei de azi.

Am răsfoit paginile cu degete febrile și am văzut că ultimele erau albe. Textul se termina brusc la mijlocul unei pagini, însă noi cuvinte începeau să apară pe ea domol,

unul după altul, ca și cum le-ar fi scris o mână invizibilă. Uluit, am citit:

Am răsfoit paginile cu degete febrile și am văzut că ultimele erau albe. Textul se termina brusc la mijlocul unei pagini, însă noi cuvinte începeau să apară pe ea domol, unul după altul, ca și cum le-ar fi scris o mână invizibilă. Uluit, am citit:

Am răsfoit paginile cu degete febrile și am văzut ca ultimele erau albe. Textul se termina brusc la mijlocul unei pagini, însă noi cuvinte începeau să apară...

Bibliotecarul îmi luă cartea din mâini și o închise cu un zgomot sec.

— Ai creat o buclă, îmi explică. Fiind nevoită să consemneze faptul autoreferențial a ceea ce citeai, cartea cade într-o regresie infinită.

După ce puse cartea la locul ei cu o nouă săritură, mă întrebă plin de o solicitudine afectată:

— Ce mai vrei să vezi?

— Ieșirea. Ce trebuie să fac ca să ies din pustiul acesta zidit?

— Să treci prin ușă. Mai bine zis, prin una dintre uși, pentru că sunt multe.

— Și unde duc?

— Spre alte biblioteci. Biblioteci întregi care, rămân ca atare în cadrul Limbului. Biblioteci imaginare, fantastice, care doar aici au o existență fizică... Așa ca asta, zise dracul luând o carte de la înălțimea capului său.

Insă trăgând de ea nu scoase doar cartea, ci un bloc întreg cu cinci polițe suprapuse, de circa optzeci de centimetri lățime și un metru și jumătate înălțime, care, fiind îndepărtat, dădu la iveală un dreptunghi întunecat, golul unei uși.

▫ *Biblioteca Științei Binelui și Răului* ▫

Intrarăm într-o sală lungă și îngustă care semăna mai degrabă cu un vestibul. Un hol întunecos al cărui capăt (dacă-l avea) se pierdea în întuneric, cu ambii pereți acoperiți de cărți.

— Aceasta este Biblioteca Științei Binelui și Răului, zise dracul arătându-mi cu un gest larg miriadele de volume care ne flancau, unde binele se confruntă cu frumusețea, iar frumusețea, goală, nu-i altceva decât adevărul.

BSBR conține, în afara nenumăratelor sale cataloage, două și numai două tipuri de cărți: cele bune și cele rele. Cărțile bune sunt total veridice: tot ceea ce afirmă e adevărat. Cărțile rele sunt total himerice: tot ceea ce afirmă e fals.

Cărțile au fost catalogate în funcție de criterii numeroase și foarte variate: de aceea există atâtea cataloage. Firește, aceeași carte poate să figureze în mai multe cataloage.

Datorită consistenței perfecte a BSBR, toate cărțile se autodefinesc în raport cu toate cataloagele, în sensul în care fiecare dintre primele afirmă sau neagă (într-o manieră mai mult sau mai puțin directă, dar neechivocă) apartenența lor la celelalte. De exemplu, cum există catalogul cărților cu peste 500 de pagini, în toate cărțile figurează o referință la propria continuare; firește că în cărțile bune referința este adevărată, iar în cele rele e falsă (cele cu peste 500 de pagini afirmă că au mai puțin și viceversa).

Fiecare catalog își are catalogul său complementar, care, așa cum îi arată și numele, include toate cărțile care nu figurează în cel principal.

Astfel că, existând catalogul cărților cu peste 500 de pagini, există și cel despre cele cu 500 sau mai puține.

În fine, nici un catalog nu e străin de conținutul specific al BSBR: ca să poată să existe un catalog trebuie să existe și o carte care să afirme că îi aparține.

Iar acum, pentru instruirea și desfătarea ta, poți să-mi ceri orice carte din această minunată bibliotecă, conchise dracul.

— Ca să nu mă pierd prin labirintul ăsta maniheist, i-am spus după un scurt răgaz, cred că mi-ar plăcea catalogul cărților bune.

— Desigur, consimți bibliotecarul. Imediat ți-l aduc.

Ultimele lui cuvinte au ajuns până la mine distorsionate de efectul Doppler, fiindcă, în timp ce le rostea, se îndepărtă cu viteză mare de-a prealungul coridor-bibliotecă. Curând se întoarse cu un volum uriaș, pe a cărui copertă stătea scris cu litere gotice mari: „Catalogul Cărților Bune Confirmate”.

— Poftim, uite-l. Vrei să verifici dacă sunt toate? mă întrebă el cu un zâmbet ghiduș.

— Nu-i nevoie. Știu de pe acum că nu se află acolo toate cărțile bune.

— De unde știi? se miră dracul.

— Chiar titlul ne-o spune: acesta e catalogul cărților bune confirmate. Presupun că asta înseamnă că figurează în el cărțile a căror veridicitate a fost demonstrată în conformitate cu criteriile de adevăr după care se conduce BȘBR.

— Bineînțeles. Cum altfel ar putea sta lucrurile? „Carte bonă confirmată” e o expresie pleonastică, echivalentă cu „carte bună” tout court, având în vedere că o carte bună este, prin definiție, cea care a demonstrat că este conformă

cu criteriul de adevăr al BȘBR, respectiv cu axiomele sale și cu regulile sale de inferență.

— Nu-i deloc așa, am replicat. Pot exista cărți bune neconfirmate.

— Ah, da? Găsește una și ești liber, mi-o întoarse dracul cu un zâmbet poznaș.

— Voi face ceva mai mult decât asta: am să-ți demonstrez existența ei... Pentru orice catalog există o carte care afirmă că îi aparține, nu-i așa?

— Așa e.

— În cazul acesta, catalogul tuturor cărților rele nu poate să existe. O carte bună nu și-ar putea afirma apartenența la un astfel de catalog, de vreme ce ea spune mereu adevărul, și nici o carte rea, fiindcă ea întotdeauna minte.

În consecință, nu poate să existe nici catalogul tuturor cărților bune, de vreme ce asta ar implica existența complementului său, catalogul tuturor cărților rele, despre care tocmai am constatat că e ceva imposibil.

Asta înseamnă că în BȘBR se află cel puțin o carte bună neconfirmată, ba chiar mai mult, neconfirmabilă, pentru că altfel acest Catalog al Cărților Bune Confirmate pe care mi l-ai dat ar coincide (ori ar putea ajunge să coincidă), așa cum credeai, cu cel al tuturor cărților bune; însă acest ultim lucru e imposibil, așa cum tocmai am constatat.

În cazul în care nu a fost destul de clar, putem ajunge la aceeași concluzie pe altă cale: de vreme ce există Catalogul Cărților Bune Confirmate, trebuie să existe și complementarul său, adică cel al cărților care nu sunt confirmat bune.

Insă o carte rea nu poate afirma acest lucru, e clar, așadar trebuie să fie o carte bună cea care afirmă că nu e confirmat bună. Și cum e una bună, afirmația sa trebuie să

fie adevărată, drept pentru care trebuie să existe cel puțin o carte bună neconfirmată în minunata ta bibliotecă, sărmane diavol scolastic. O carte care, într-un fel sau altul, afirmă (și confirmă) propria ei imposibilitate de a fi demonstrată.

— Nu-mi spune mie scolastic, scrâsni bibliotecarul mușcându-si nervos vârful cozii.

— Pot să-ți spun tomist, dacă preferi. Sau drăcușorul lui Descartes. Pentru că logica ta aristotelică râncedă, pe măsură ce se apropie de nucleul de neatins al adevărului, devine la fel de insuficientă ca și fizica newtoniană adusă în preajma acelei de neatins viteze a luminii. După cum a demonstrat Godel, orice sistem logic cu un grad de complexitate comparabil cu cel al aritmeticii elementare este incapabil să își determine substanța proprie (sau, altfel spus, întotdeauna va conține propoziții nedemonstrabile).

Iar etica, estetica nu reprezintă altceva decât o algebră a dorinței, întotdeauna aceasta va conține, în toate paradigmele sale, lucruri bune și rele de nespus, am conchis în timp ce în capătul atât de lungului hol-bibliotecă se decupa un dreptunghi de lumină, cadrul unei uși.

▫ *Cartea Iad* ▫

Iadul era o bibliotecă în care se afla o singură carte.

În mijlocul întunericului impenetrabil, care se putea întinde la nesfârșit sau putea ascunde niște pereți situați la numai câțiva metri, se afla un pupitru pe care se odihnea o carte închisă, învăluită într-o lumină palidă căreia părea să-i fie simultan și sursă, și obiect. Titlul ei, așa cum scria pe copertă, era Cartea Iad.

— Există diverse feluri de a vedea lumea și de a o povesti, zise bibliotecarul, un drac mohorât cu limba neagră

și vocea uscată. Unele se exclud reciproc, altele se ignoră și câteva se completează între ele, însă toate merită să fie cunoscute.

Una dintre modalități este cea pe care am putea să o numim viziunea biblioteconomică a lumii, potrivit căreia cartea este punctul culminant al unui proces evolutiv care începe cu materia moartă, palpită împreună cu viața și se ilumineză prin conștiință. Iar lumina conștiinței se condensează în cuvânt (carnea se face verb), care la rândul său se cristalizează în scriitură.

Cartea este, de aceea, compendiu și emblemă a definiției și continuitate a conștiinței. Nu contează, la nivel teoretic (deși are efecte serioase în practică), dacă suportul scriiturii este piatra, hârtia sau siliciul (iarăși piatra): un ansamblu de cuvinte salvate de volatilitatea lor aeriană este, până acum, reușita maximă a conștiinței, adică a universului.

De aceea, o modalitate de a da curs inevitabilelor veleități teleologice ale minții este aceea de a imagina evoluția ca pe o cale de a da naștere unei biblioteci definitive (altfel spus, inaugurale).

Biblioteca cu majusculă, plină, completă (într-un sens nu doar acumulativ, ci organic, funcțional al deplinătății).

În cadrul acestei viziuni biblioteconomice a lumii, omul (fără dispreț față de alte funcții, valori sau sensuri) se poate considera punctul de întâlnire al cărților, agora și palestra lor, continentul acestora: în el se desfășoară și se confruntă, concurează și se cuplează, iar în unele cazuri reușesc să se reproducă, obligându-și gazda să scrie noi cărți.

Orice ființă umană este, cel puțin, o carte electronică, o e-book înregistrată pe discheta (flexibilă, mă non troppo) a propriilor sale circuite neuronale. Și în cazul lui homo

legens, acea biocarte crește în iubirea (sau ura) față de alte cărți, luptă și se prăbușește împreună cu ele, iar adesea această (con) fuziune se dovedește fecundă...

Esse est legere, conchise dracul arătindu-mi cu un gest Cartea Iad.

M-am așezat la pupitru și am citit-o dintr-o suflare. Din primul moment m-a izbit senzația clară de dejă-vu – chiar dejă-lu – care m-a determinat și mai abitir să parcurg paginile. Cartea părea să conțină mai multe versiuni, în același timp alternative și complementare, ale aceleiași povești, toate foarte scurte, de un singur capitol, mai puțin una, ceva mai extinsă. Și în toate m-am recunoscut, perplex și zăpăcit, ca pe cineva care rătăcește printr-un labirint de oglinzi. Era de parcă aș fi scuturat de praf niște vechi maculatoare uitate de foarte demult.

Acele pagini erau posibile (probabile? inevitabile?) excrescențe literare ale unei serii de obsesii personale interconectate (și ce altceva e iadul decât un cerc al obsesiilor noastre?).

Am recitit și am rescris cartea furios, o dată și încă o dată. Prinsă într-o adâncirură a pupitrului se afla o călimară cu o pană. Cu puful penei reușeam să șterg cu ușurință textul, măturând literele de pe paginile luminescente de parcă as fi îndepărtat praful (deși nu dispăreau de tot: rămâneau ca o umbră sub noile cuvinte pe care continuam să le scriu).

După multe reluări ale lecturii și rescrieri am ridicat ochii de pe lacomul palimpsest și l-am privit perplex pe bibliotecar, care nu se clintise din loc.

— E cartea ta nesătulă, zise el ca răspuns la întrebarea mea neformulată. Dacă nu publici o carte ești condamnat să o rescrii veșnic, cum a zis prietenul tău Borges, dar a rămas fără argumente (pe de altă parte, formularea nu e a lui, la

fel ca atâtea altele care-i sunt atribuite). Există cărți care nu se potolesc nici dacă au parte de ceremonia exorcistă (funerară, într-o oarecare măsură) a publicării. Le publici sau nu, se întorc ca niște vampiri să-ți ceară sângele sufletului (care nu e memoria, ci gândirea, care nu e speranța, ci curiozitatea).

Asta e cartea ta fără sfârșit, cartea ta karmică, rod al lecturilor și al preferințelor tale mai puțin întâmplătoare, fiu al bibliotecii tale personale și al cărții vieții tale, adnotare și prelungire a ambelor, cartea ta infinită, cartea ta iad. Recitește-o, așadar, și rescrie-o la nesfârșit.

— Frumos discurs; dar în contextul dat, mi-ar plăcea să știu ce înseamnă, am spus fără să-mi ascund supărarea.

— Să-ți dai seama singur face parte din pedeapsă, răspunse bibliotecarul și se topi în întuneric ca un cub de zahăr gri într-o ceașcă de cafea.

După scurgerea unui interval de timp, care nu e cel al materiei, dracul revine din negreală așa cum doar cine a fost lumină ar mai putea s-o facă.

— Recunosc că asta e cartea mea, într-un sens larg și profund, îi spun, și mi-o asum cu toate consecințele sale. Adio.

— Adio? N-ai spus chiar acum că ți-o asumi cu toate consecințele?

— Ba da. Și, de aceea, voi fi consecvent cu celelalte versiuni ale povestii.

— Ce vrei să spui?

— Întotdeauna scap de încercările tale de a mă reține, fie scoțând la iveală contradicțiile interne ale problemelor pe care mi le pui, fie nefiind nevoie să îndeplinesc defacto probele, ci doar să aleg o cale care mă duce spre rezolvare.

Și înțeleg că în acest caz, din motive de coerență narativă și estetică, trebuie să fac același lucru, așa că...

— Din motive narative și estetice? mă întrerupse bibliotecarul arcuindu-și sprâncenele. Sună cam frivol, nu crezi?

— Frivolitatea nu se află în cuvintele mele, ci în volubilele tale urechi. Coerența narativă e o cerință vitală mai înainte de cea literară, iar coerența estetică reprezintă expresia vizibilă a eticii.

— Unde vfei să ajungi?

— Dacă, prin compararea teoriei cu practica, o formă ordonată și progresivă de desemnare a numerelor echivalează cu îndeplinirea sarcinii imposibile de a ghici unul concret dintre posibilitățile infinite, atunci să dirijezi o carte spre posibilitățile sale cele mai semnificative echivalează din punct de vedere moral cu a o completa.

Nu într-un sens deplin și definitiv, firește, ci în acela de a-i propune cititorului (homo legens care ne conferă existența și făcând asta există și el) un drum care poate fi parcurs între infinitățile posibile... Dacă va ajunge până aici este pentru că acest drum trece (practic sau teoretic) prin unele dintre dorințele, necesitățile sau conflictele sale.

Atenția sa mă absolvă.

— Și dacă nu ajunge până aici?

— Fără sprijinul său, întunericul acesta care ne învăluie se închide ca un pumn. Finalul ăsta nu există, nici vreun altul (esse est esse lectum), așa că e totuna ce facem.

— Argumentul tău nu mă convinge, zise dracul mângâindu-și bărbuța rară. Mai mult decât de Berkeley, îmi aduce aminte de șarlatanul de Sân Anselmo.

— Am alt argument mai bun, deși e inspirat tot de un șarlatan... A fost odată o prințesă care le cerea

pretendenților săi să se lupte cu un balaur îngrozitor. Toți piereau încercându-și puterile, dar până la urmă unul dintre ei reuși să învingă monstrul. Și când veni dinaintea prințesei, aceasta îi spuse deznădăjduită: „N-am să mă căsătoresc niciodată cu cineva atât de prost încât să se înfrunte cu un balaur pentru toana unei femei”.

— Ce prințesă perversă.

— Cu adevărat diabolică.

— Și care-i morala?

— Adevărata probă la care prințesa îi supune pe pretendenții săi este meta-proba: ceea ce îi descalifică este simplul fapt că ei acceptă ordalia, indiferent care o să fie rezultatul.

— Dar dacă ceea ce vrea de fapt prințesa e să rămână nemăritată...;

— Nu neapărat. Poate că așteaptă un pretendent înțelept care să-i spună că nu acceptă proba pentru că i se pare crudă și absurdă.

— Și ce legătură are situația ta cu povestioara asta (inspirată, în treacăt fie spus, din parabola mea cu regele și cu jucătorii de șah)?

— Păi ti-am și spus că m-am inspirat dintr-un șarlatan anselmian. Si, ca atare, știi foarte bine care-i legătura dintre prințesă și mine; mai bine zis, dintre prințesă și tine. Ceea ce pui la încercare este atitudinea mea față de încercarea în sine. Ce cântărești-este evaluarea pe care o fac eu situației... Păcatul meu a fost să mă baricadez într-o bibliotecă (sau, până la urmă, într-o carte: cartea asta, care reprezintă toate cărțile pe care le-am scris și, poate, le voi mai scrie), iar refugiul s-a transformat într-un iad. Și tu, în mod diabolic, vrei să mă faci să rămân în temnița asta a mea.

— Păcatul are în sine, implicit, căința. Sau, ca să o spunem și mai sintetic, păcatul e pedeapsa.

— Pedeapsa e păcatul. Acceptarea pedepsei înseamnă prelungirea păcatului, confirmarea capriciului diabolic: e un act de comoditate și de lașitate, de automulțumire și lene. N-am de gând să cad în cursa ta circulară.

— Dar ai recunoscut că asta-i cartea ta. Sarcina ta e să o recitești și să o rescrii, îmbunătățind-o iarăși și iarăși...

— Nu insista. E aceeași cursă în versiunea ei pseudodeschisă, dar la fel de claustrantă. Nu mai accept nici o sarcină în afară de aceea de a scrie cea mai bună carte de care sunt în stare consacrându-i un timp și un efort rezonabile. Parabola ta cu jucătorii de șah e foarte instructivă.

Trebuie să fii neghiob să-ți consacri din ce în ce mai mult timp ca să joci șah sau ca să scrii, decât ca să trăiești. Aceste reluări ale cititului și ale scrisului interminabile, cu care mă ispitești, sunt, e adevărat, consubstanțiale cărții, tuturor cărților; dar nu eu sunt cel care le va face: să le facă cititorii, la o adică.

— Și dacă nu le fac? Poate că li se va părea că nu merită osteneala..., obiectă, cu răutate, răutăciosul.

— Dacă nu merită ca alții să continue cu cartea, să o facă să crească și să se ramifice, cu atât mai puțin merită s-o fac eu. Oricum, cred că cel mai bun lucru pe care pot să-l fac e să închei povestea asta, care începe să devină cam claustrofobă, e quindi uscire a riveder le stelle...

— O să ne mai vedem, mârâie dracul cu dinții încleștați (dar în ochișorii lui melancolici sclipește umbra unui zâmbet hâtru) în timp ce eu termin cartea.

TE
TRA
GRAM
MA
TON
יהוה
אדם
פחד
נשר

Cartea de pe noptiera

55

Un drac citează din Engels. Vă aflați în iad, iar iadul seamănă cu o bibliotecă. Din fericire, o dată cu eroul condamnat la... carte, veți descoperi soluții tot mai ingenioase ca să treceți dintr-un iad al cărților într-altul, pînă cînd...

Carlo Frabetti, scriitor și matematician, rescrie o concentrată *Divina commedia* plină de umor, în care cele nouă cercuri sînt pline de păcate livrești, de la ediție pline de greșeli pînă la cărți plagiate, de la cărțile violente (*Mein Kampf* se află în *cercul al șaptelea*) la cele care risipesc cuvinte și sînt zgîrcite în idei. Veți găsi în acest iad cele mai cinice definiții (diabolice, firește) ale amorului. Excursia din bibliotecă se transformă însă, datorită acelei alchimii interior-exterior specifice lecturii, într-o călătorie prin „păcătoasa" noastră lume contemporană, iar logica matematică se dovedește cea mai sigură cale de salvare.

Cartea Iad este recomandată tuturor celor cărora le plac mult cărțile. Pentru orice eventualitate!

Există cărți de care
rămîi cumva îndrăgostit:
crezi că le-ai uitat
și totuși le duci atît de tare dorul...
Sau cărți cărora le-ai presimțit miracolul,
fără să le fi cunoscut vreodată.
Cărți gata să te iubească,
adunate pentru tine
în colecția CARTEA DE PE NOPTIERĂ.

ISBN [illegible]-952R-X
5 948353 [illegible]

Notes

[←1]

Iubirea este dor de ţară.